

**UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA**

Tina Sodec

**IRSHAD MANJI – PRIMER ISLAMSKEGA FEMINIZMA
DIPLOMSKO SEMINARSKO DELO**

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA
Univerzitetni dvopredmetni program
Teologija/Angleški jezik in književnost

Tina Sodec

IRSHAD MANJI – PRIMER ISLAMSKEGA FEMINIZMA
DIPLOMSKO SEMINARSKO DELO

Mentor: doc. dr. Mari Jože Osredkar

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojemu mentorju, doc. dr. Jožetu Mariju Osredkarju, ker me je sprejel pod okrilje in se trudil po najboljših močeh, da mi je pomagal.

Posebno zahvalo namenjam svoji družini in partnerju, da so mi stali ob strani, me bodrili in imeli neskončno potrpljenje ter razumevanje ob pisanju diplomske seminarske naloge.

Hvala, ker ste verjeli vame, me motivirali, ob vseh vzponih in padcih spodbujali ter mi pomagali, da sem spet vstala.

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. IRSHAD MANJI.....	3
2.1 PROJEKT MORALNI POGUM	4
2.2 OPERACIJA IDŽTIHAD	5
2.3 IRSHAD, ISLAM IN HOMOSEKSUALNOST.....	6
3. BIBLIOGRAFIJA	8
3.1 ČLANKI.....	8
3.1.1 ISLAM NEEDS REFORMISTS, NOT 'MODERATES'	8
3.1.2 ISLAM AND THE FUTURE OF TOLERANCE AND NOT IN GOD'S NAME	10
3.1.3 IT'S TIME TO RECLAIM ISLAM FROM THE FANATICS. HERE'S HOW – CAN MY RELIGION BE RECONCILED WITH FREE EXPRESSION? THE ANSWER IS YES.....	12
3.1.4 LEARNING DEMOCRACY	15
3.1.5 MEMO TO CLINTON: EMPOWER MUSLIM WOMEN	16
3.1.6 THE BEST WAY TO FIGHT ISLAMIC EXSTREMISM.....	17
3.1.7 HOME FOR HALLOWEEN	20
3.1.8 FRAGILE PROMISE OF MUSLIM DIVERSITY	21
3.1.9 EXAMINING THE FRAGILE PROMISE OF MUSLIM DIVERSITY.....	21
3.1.10 THERE'S A LIGHT IN THE PALESTINIAN DARKNESS	23
3.1.11 ANTI – MUSLIM FILM BOORISH AND BORING	24
3.1.12 FREEDOM OF SPEECH? NOT IN AFGANISTAN	25
3.1.13 ISLAM NEEDS AN AGE OF REASON	26
3.1.14 LET'S ANALYZE FORT HOOD, NOT SANATIZE IT	28
3.1.15 UNDER THE COVER OF ISLAM	30
3.1.16 WHY TOLERATE THE HATE	31
3.2 KNJIGE.....	33
3.2.1 THE TROUBLE WITH ISLAM TODAY – A WAKE-UP CALL FOR HONESTY AND CHANGE	33
3.2.2 ALLAH, LOVE AND LIBERTY	36
3.2.3 RISKING UTOPIA: ON THE EDGE OF A NEW DEMOCRACY	36
4. IRSHAD MANJI – PRIMER ISLAMSKEGA FEMINIZMA.....	38
4.1 ISLAMSKI FEMINIZEM.....	38
4.2 IRSHAD MANJI – ISLAMSKA FEMINISTKA	40
5. SKLEP	44

6. POVZETEK	47
7. VIRI IN LITERATURA	49

1. UVOD

Islam postaja vedno bolj aktualna novica za množične medije. Zahod vidi islamski svet kot grožnjo zlasti zaradi islamskih skrajnežev in teroristov. Med muslimani v Zahodni Evropi in Ameriki se zadnje čase širijo vse bolj ekstremne interpretacije islama. Ta pojav je posledica procesov v širšem islamskem svetu in odziv na marginaliziranost muslimanov v modernih zahodnih družbah. Prav tu ima Irshad Manji, ki je tema diplomskega seminarja, velik pomen.

Irshad Manji je kanadska pisateljica, novinarka, predavateljica na univerzi v New Yorku, muslimanska reformatorka, islamska feministka in kritičarka islamskega fundamentalizma. Irshad Manji tlakuje pot muslimanom in nemuslimanom, da presežejo strah, ki preprečuje mnogim, da živijo pošteno po božji zapovedi. Prikazuje, kako lahko združimo vero in svobodo ter tako odkrijemo Alaha svobode in ljubezni, univerzalnega Boga, ki ljubi dovolj, da daje možnost izbire ter da zmožnost izbire. Je ena izmed bolj izpostavljenih muslimanskih reformatork našega časa. Zavzema se za žensko enakopravnost in človekove pravice v muslimanskem svetu, za pravice ter položaj judov in homoseksualcev. Ni samo kritičarka, temveč človek z vizijo; sanja o boljši prihodnosti in ve, kako priti tja.

V prvem delu diplomskega seminarskega dela bomo podrobneje spoznali Irshad Manji. Osredinili se bomo na njeno življenje, delo in versko ter politično držo. Ker je sama lezbijka, je v tem delu naloge opisan tudi trk islamske vere in homoseksualnosti. Predstavljena sta njena projekta 'The Moral Courage Project' in 'Operacija idžtihad', ki je vodilo njene reformacije islama. V drugem delu bomo podrobneje spoznali njeno bibliografijo; članke, ki jih je napisala in objavila v svetovnih časopisih, recenzije knjig, eseje, mnenja o političnem položaju Amerike, položaju muslimanov in muslimank v zahodnem svetu in islamskih državah ter njene tri knjige, še posebej podrobno *'Kaj je narobe danes z islamom – poziv k poštenosti in prenovi'*. V zadnjem delu naloge pa bo podrobneje razjasneno, kaj je feminizem in kaj je islamski feminizem ter kakšno vlogo ima Irshad Manji kot islamska feministka.

Ker je položaj žensk v islamskem svetu danes še vedno vprašljiv zaradi razhajanj med kulturnimi praksami v muslimanskem svetu in islamskimi nauki ter tudi zaradi zmotne

ideje o zatirani muslimanki, ki prevladuje na Zahodu. Ker je Irshad Manji goreča zagovornica ženske enakopravnosti, je bil to vzrok za izbiro teme te naloge. Cilj diplomskega seminarskega dela pa je razložiti in razjasniti klic Irshad Manji k prenovi in reformi islama ter predstaviti njene projekte ter načine boja za enakopravnost in pravice žensk v islamu.

2. IRSHAD MANJI

Irshad Manji je bila rojena leta 1968 blizu Kampale v Ugandi. Ko je bila stara štiri leta je s starši pobegnila pred režimom Idiija Amina¹ v Kanado v bližino Vancouvra. Obiskovala je javno šolo in islamsko versko šolo. Že zgodaj se je srečala z nasprotjem med toleranco javne šole na Zahodu in togim fanatizmom islamske verske šole, medrese. Iz verske šole je bila izključena, saj je preveč spraševala. Naslednjih dvajset let je v javnih knjižnicah sama proučevala Islam. Leta 1990 je z odliko diplomirala iz zgodovine misli na University of British Columbia in kot najboljša študentka svoje generacije prejela guvernerjevo priznanje.

Po diplomi je najprej delala kot pravna asistentka pri članu parlamenta, nato je bila sekretarka za tisk ontarijskega ministra za ženska vprašanja. Pri štiriindvajsetih je postala urednica rubrike notranjih zadev pri časopisu Ottawa Citizen. Bila je tudi kolumnistka pri časopisu LGBT Capital Extra. Producirala in gostila je oddajo QT: QeerTelevision in producirala zgodbe o homoseksualcih v muslimanskem svetu, saj je tudi sama lezbijka.

Danes deluje kot novinarka, predavateljica, pobudnica in vodja pomembnih projektov. Živi v New Yorku, kamor jo je leta 2007 povabila Univerza v New Yorku, ko jo je postavila za direktorico projekta The Moral Courage Project. Je redna vabljená gostja najuglednejših univerz in drugih institucij po svetu, na katerih predava o liberalni reformaciji islama. Zavzema se tudi za žensko enakopravnost (glej poglavje 4) in človekove pravice v muslimanskem svetu, pravice homoseksualcev in obuditev duha idžtihada.

---

¹Idi Amin je bil vojaški diktator in predsednik Ugande od 1971 do 1979. Njegovo vladanje je označeno z mnogimi kršitvami človekovih pravic, zatiranjem političnih nasprotnikov, etničnim čiščenjem in z izgonom Azijcev iz Ugande leta 1972. Število njegovih žrtev ni natančno znano, ocenjeno pa je med 100.000 in 500.000.

2.1 PROJEKT MORALNI POGUM (THE MORAL COURAGE PROJECT)

Irshad Manji s svojim projektom 'Moral Courage Project' na newyorški univerzi uči novo generacijo prebivalcev, na globalni ravni, kako se boriti proti konformizmu. Naša era promovira konformizem. Vsak od nas lahko v tem svetu naredi spremembo in to tako, da spregovori na glas; ni važno, ali se to nanaša na gospodarske družbe ali pa na kolege. Študente spodbuja, da udeležijo svoj edinstven glas, saj skupnost zaradi tega raste. Ta projekt spodbuja k razvoju individualnosti, saj se s tem širi skupnost.

Pogum je večšina. In ker je pogum večšina, se ga da uporabljati. Pogum ni odsotnost strahu, ampak uresničitev nečesa, kar je veliko bolj pomembno kot strah. V laboratoriju Human Condition Labs v New Yorku so ustvarili edinstven program, ki se imenuje 'uporaba poguma'. Temelji na učenju pisateljice in učiteljice Irshad Manji, ki je tudi ustanoviteljica tega projekta, The Moral Courage Project.

Irshad Manji je učila na newyorški univerzi, kjer so študentje, ki so obiskovali njena predavanja, konstantno dosegali najboljše rezultate v primerjavi z drugimi študenti. Vendar je spoznala, da študentje potrebujejo bolj podjetniško okolje, da bi lahko razvili svoje veščine in veščine poguma.

Vsak problem, ki je povezan s kakovostjo življenja, je potrebno rešiti; tega ni povzročila tehnologija, ampak človek. To pa pomeni, da rešitev ne bo prišla s strani tehnologije, ampak s transformacijo človeških pogojev. Za inovacije je potreben prepričljiv in holističen način. Moralni pogum je potrebno integrirati v vsa življenjska področja, tako osebno kot poklicno.

Moralno pogumna inovacija je torej človeška in počlovečena. Navdihuje nas, da se prenehamo skrivati za pravili drugih ljudi. Da boš resnično inovativen, potrebuješ moralni pogum. Ta koncept je za nekatere zelo moteč, kar pa spodbudi, da postanemo še bolj domiselni in učinkoviti, da najdemo način, kako za rešitve uporabiti lasten talent. Namen projekta je, da se študentje odločajo na podlagi vrednot. Študentje se naučijo, kako služiti družbi, prepoznati temeljne vrednote in jih udeležiti, kako ostati motiviran; da uresničiš svojo vizijo.

2.2 OPERACIJA IDŽTIHAD

Mnenje Irshad Manji je, da so muslimani vidno nadarjeni za poniževanje žensk in verskih manjšin. V Koranu ²in tudi v zgodovini je našla dovolj dokazov, da verjame v možnost reforme. Muslimani imajo na primer večstoletno 'ljubezensko' razmerje s trgovino, kar je iz dveh razlogov spodbudilo njeno zanimanje. Prvič, trgovina je vedno pomagala podmazati ležaje dobrih odnosov med muslimani, judi in kristjani. Drugič, v Koranu ni nobene prepovedi, da ženske ne bi smele postati podjetnice. Njena ugotovitev je, da bi bogaboječi kapitalizem, ki ga poganjajo ženske, lahko bil način, kako začeti liberalno reformacijo islama – operacija idžtihad.

Idžtihad je tradicija neodvisnega kritičnega mišljenja in s tem omogočanja osebnega odnosa do boga, ki je v Arabiji cvetela med 9. in 11. stoletjem. Operacija idžtihad je kampanja za obnovo človeškosti islama. Manji ne postavlja sebe za vodjo kampanje, ki se mora šele roditi, vodje sploh ne bi smelo biti. Razbiti okove muslimanskemu svetu je visokoleteč podvig, ki bo zahteval celo vrsto zaveznikov, med njimi tudi Zahodnjakov, pa če tudi samo zato, da udarijo po plemenski ureditvi. Udeležba zahteva medkulturno vizijo. Manji pravi, da je 11. september pekoče nedvoumen opomin, kaj se lahko zgodi, če se odvrnejo od problema 'drugih'; morala tega je, da ima dobro globalno državljanstvo neznanske prednosti za varnost doma. Ni pomembno, ali ga na Zahodu želijo sprejeti ali ne, sprejeti ga morajo in to zdaj, ker arabski muslimani pravkar doživljajo eksplozijo rojstev. Številni mladi arabski muslimani imajo fakultetne diplome, toda večina jih nima možnosti za delo in to ne pomeni nič dobrega. Brezposelni se velikokrat zatečejo k radikalnim organizacijam, ki ponujajo brezplačno hrano, smiselno zaposlitev in izpustni ventil za nakopičeno jezo. Kdor koli bo tem otrokom odrekal ekonomsko in državljanstvo udeležbo, bo sprožil kaos, ki bo pretresel velik del planeta. Arabska eksplozija rojstev je v enaki meri problem obojih, Zahoda in Bližnjega vzhoda.

---

²Koran je sveta knjiga islama in vir vodil za vse človeštvo. V diplomskem delu bomo uporabljali slovensko besedilo Korana, ki ga je prevedel Erik Majaron in ga je leta 2005 izdala Založba Učila International.

Zahod potrebuje muslimane, ki postavljajo neprijetna vprašanja in za doseganje tega cilja bo izvajanje operacije idžtihad v tujini osrednjega pomena. Zakaj čakati, da se milijoni muslimanov pojavijo na avstralskih, britanskih, nemških in severnoameriških prehodih? Ali za varnost ni osnovno, da v te kraje namenjeni muslimani že pred prihodom tja vedo, da je mogoče islam razumeti kot dopolnilo pluralizmu?

Operacija idžtihad se začne z usposabljanjem še večjega števila muslimank, da lahko postanejo podjetnice. Islamski svet dejansko lahko proizvaja podjetnice, tako da jim omogoča prejemanje manjših začetnih finančnih sredstev. Kot pot do liberalizacije islama je videti Operacija idžtihad obetavna, toda zataknila bi se lahko in navsezadnje tudi ustavila, vsaj dokler islamski kodeks 'človekovih pravic' povečuje moške kot edine hranilce svojih družin in ženskam hkrati prepoveduje zaslužiti. Mediji pa bi morali biti druga bojna linija pri Operaciji idžtihad.

Kako je dovoljeno razlagati Koran in kako ne se danes tiče vseh. Operacija idžtihad bi imela strateški stranski proizvod za Ameriko in za ključne evropske države. Ponuja se kot izravnava med trgov in družbo. S povišanjem muslimanskih žensk v mikro-podjetnice bi podpirala etiko manj-je-več tistih, ki nasprotujejo podjetniški kulturi. Operacija idžtihad bi bila usmerjena h krajanom in ne k industrijskim velikanom, pri tem pa bi razlikovala med potrebo ter pohlepom.

2.3 IRSHAD, ISLAM IN HOMOSEKSUALNOST

Irshad Manji je istospolno usmerjena, je lezbijka. To je tudi javno priznala in si s tem nakopala premnoge težave, predvsem v muslimanski skupnosti. Pred kratkim se je s svojo izvoljenko na Havajih tudi poročila.

Termin homoseksualnost, po definiciji v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ), pomeni spolno nagnjenost do oseb istega spola. Beseda perverzija pa po SSKJ pomeni dejanje, ki je nasprotno naravnim zakonom in družbenim normam, zlasti na področju spolnosti, zato je spolno občevanje med istospolnimi osebami največja perverzija. Homoseksualnost uničuje moralo in dostojanstvo med ljudmi ter je hkrati vzrok

Alahovega gneva in sovraštva. Lutov (Lotov) narod je bil znan po tem, da se je med njimi množično razširilo občevanje med istospolnimi osebami. Vzvišeni Alah jih je zato kaznoval s kaznijo, s kakršno ni kaznoval noben narod poprej. Se pravi, da je v islamu homoseksualnost duševna nečistoča, greh in moralni prekršek.

Vse glavne islamske sekte so proti homoseksualnosti. Homoseksualnost s smrtjo kaznujejo v šestih državah: v Savdski Arabiji, Iranu, Mavretaniji, Sudanu, Somaliji in Jemnu. Tudi talibani v Afganistanu v primeru homoseksualnosti predvidevajo smrtno kazen. V drugih islamskih državah (Bahrajn, Alžirija, Katar, Pakistan, Malezija in Maldivi) pa za kaznovanje uporabljajo tudi bičanje, denarno kazen in zapor. Diskurz o homoseksualnosti v islamu je mišljen skoraj izključno z odnosom med moškimi, medtem ko žensko homoseksualnost enačijo z goljufijo. Zgodovinsko gledano in z izjemami so istospolni odnosi med ženskami v islamu precej manj sporni kot v krščanstvu in judaizmu.³

Manji je tukaj mnenja, da je nujno potrebna reinterpretacija Korana, saj po njenem ni točno, da je Bog uničil Lutov narod zaradi homoseksualnosti, ampak zato, ker so bili agresivni, ker so ugrabljali mladeniče, posiljevali in jih nato imeli za spolne sužnje. Zato se Manji sprašuje, zakaj lahko Koran ožigosa homoseksualnost in hkrati izjavlja, da Alah naredi vse, kar ustvari, popolno. Zakaj potem homoseksualci ne morejo biti del islama, zakaj so za muslimane muslimanski homoseksualci izrodki?

Ne glede na kulturo, v kateri žive muslimani, naj bo podeželska ali digitalna, neodvisno od generacije, pa če jo simbolizira emigrantska mošeja sedemdesetih let 19. stoletja ali pa z mediji prepredeno mesto novega tisočletja, podoba islama je obupno plemenska. Še nikoli nismo tako zelo potrebovali prenove (Manji, 2008, str. 48).

---

³VeraIslam. Homepage. 2016. [Http://veraislam.si/](http://veraislam.si/) (pridobljeno 2. 5. 2016).

3. BIBLIOGRAFIJA

3.1 ČLANKI

V tem poglavju bomo podrobneje spoznali članke, eseje, mnenja in recenzije knjig, ki jih je Irshad Manji objavljala v različni spletnih časopisih in na spletnih straneh. V njih zelo kritično izraža svoja menja in občutja o politični situaciji v Ameriki in Evropi, prikazuje položaj muslimanov in muslimank itn.

3.1.1 ISLAM NEEDS REFORMISTS, NOT 'MODERATES' (ISLAM POTREBUJE REFORMISTE IN NE 'ZMERNEŽE')

V tem članku, ki je bil objavljen 7. 5. 2011 v 'The Wall Street Journal', Manji pravi, da so pripadniki Bin Ladna pravi razlagalci islama in se sprašuje, zakaj muslimani temu mnenju ne oporekajo in ga izpodbijajo. Nadaljuje s tem, da je potrebno Baracku Obami čestitati za njegovo drzno odločitev za odstranitev Bin Ladna, vendar se je s tem, ko je naznanil Bin Ladnov propad, ognil pomembni informaciji. Tako kot W. Bush je vztrajal, da ikona Al Kaide ni muslimanski vodja. Manji s tem ne soglaša. Pravi, da Bin Laden in njegovi pripadniki predstavljajo pravi islam, ki kliče po tem, da ga vidno in neusmiljeno izzovejo. Zanj so del problema muslimanski zmerneži. Kar islam potrebuje, niso muslimanski zmerneži, ampak reformisti. Reformisti so tisti, ki bodo njeni veri omogočili debato, nesoglašanje ter ponovno interpretacijo, ki je v svet ponesla judovstvo in krščanstvo.

Po bombnem napadu v Londonu leta 2005 je podala radijski komentar o nestrinjanju z ameriškim imamom Feisalom Abdulom Raufom, ki je izjavil, da Koran pravi: »Kdor koli ubije človeško bitje ..., je to tako, kot da bi ubil vso človeštvo«. Manji razlaga, da je celoten verz »kdor koli ubije človeško bitje, razen v primeru kazni za umor ali katero drugo podlost v deželi, bo smatran, kot da je ubil vse človeštvo« in da *podlost v deželi* za britanske džihadiste opisuje stopinje ameriških vojakov na ozemlju Iraka. In ta odlomek, čeprav v bitu human, daje navdihnjenim svetim bojevnikom luknjo za

izkoriščanje. Manji predlaga, da se muslimanski zmerneži pridružijo judom in kristjanom s tem, da priznajo neprijetne strani njihovih svetih knjig.

Manji pravi, da kar se dogaja med muslimani, vpliva na vse. Identiteta politike je pokvarila zmerneže; tudi v dokaj tolerantnih muslimanskih skupnostih v Ameriki identiteta politike preprečuje ponovno interpretacijo in reformo. Manji navaja besede filozofa Akeela Bilgramija, da je zahodnjaški imperializem tako posrkal vase muslimanske zmerneže, da so pozabili, da se morajo ukvarjati z imperializmom znotraj islama - z muslimani, ki vladajo, cenzurirajo, škodujejo in morijo somuslimane. Bin Laden in njegovi privrženci so predstavniki takšne množice. Pravi še, da ni potrebno biti morilec, da si spotika reforme.

Nadaljuje z mnenjem profesorja Bilgramija, da je končno zmagoslavje kolonizatorjev muslimanska navada zanikanja in preusmeritev notranje disfunkcionalnosti. Izogibanje preprečuje muslimanom, da bi razmišljali o sebi in bi bili tako svobodni. Muslimanski zmerneži dušijo zmernost, ki so ji po njihovih trditvah predani.

Pravi, da je to čas za tiste, ki ljubijo liberalno demokracijo, da se pridružijo islamskim reformistom. Poda opis muslimanskega zmerneža in muslimanskega reformista. Muslimanski zmernež je po njenem mnenju nekdo, ki obtožuje nasilje, storjeno v imenu islama, ampak pravi, da vera nima s tem nič v kontrastu z muslimanskim reformistom, ki ne samo obsoja islamsko nasilje, ampak tudi priznava, da je njihova religija hujskala k temu.

Manji misli, da z islamom manipulirajo in da bi zato muslimani morali poznati težavne odlomke njihove svete knjige in jih ponovno interpretirati – javno. Po njenem Koran to spodbuja; vsebuje trikrat več verzov, ki promovirajo kritično misel v nasprotju s slepo podločnostjo. Sprašuje, kako lahko ponovno interpretiramo odlomek v Koranu, ki dovoljuje muslimanom, da ubijajo v primeru kaznovanja za umor in drugo podlost v deželi. Za začetek je potrebno poudariti, da je več muslimanov ubitih s strani drugih muslimanov; in drugič, da se lahko borijo proti podlosti v deželi s tem, da zavračajo nasilno ideologijo nekaterih somuslimanov.

3.1.2 ISLAM AND THE FUTURE OF TOLERANCE AND NOT IN GOD'S NAME (ISLAM IN PRIHODNOST TOLERANCE IN NE V IMENI BOGA)

Manji v tem članku, ki je bil 3. 11. 2015 objavljen 'The New York Times', pravi, da ima civilizacija vljudnostne težave. To se je naučila že davno pred časom Donalda Trampa. Leta 2005 je ugleden ateist, Richard Dawkins, iz občinstva med njenim govorom na TED-u na oxfordski univerzi, izražal svoje nestrinjanje z njo. Novelist Salman Rushdie jo je na Twitterju⁴ okaral, da tudi ateisti častijo nekaj. Veliko Rushdiejevih sledilcev, ki častijo njihovo modrost, se je na njen 'tweet' žolčno odzvalo v bran vrednoti dvoma skozi primitivno gotovost, kar je znak našega časa.

Ta članek je recenzija dialoga *'Islam and the Future of Tolerance'* med islamskim liberalcem Maajidom Nawazom in nevroznanstvenikom Samom Harrisom, ki zagovarja zaveden ateizem, in recenzija knjige *'Not in God's Name'*, ki jo je napisal Jonathan Sacks.

Dialog se začne z nediplomatsko noto. Harris reče Nawazu, da je za reformo islamske prakse potrebno pretvarjanje, da je džihad⁵ samo notranji duhovni boj, medtem ko je primarno doktrina svete vojne, Nawaz odgovori, da religija ne govori sama zase, ker nobena sveta knjiga, knjiga in nobena napisana stvar nimajo svojega glasu. Človeška interpretacija je vse, kar obstaja.

Manji misli, da njun dialog razjasnjuje zmedo, ki pesti javne pogovore o islamu. Pravi, da razjasnita razliko med islamom in islamizmom kot tudi razliko med političnimi islamisti, revolucionarnimi islamisti in militantnimi islamisti. Predstavi, kako je Nawaz sam zašel v islamsko organizacijo in o njegovi krizi identitete, ki jo je izzval britanski rasizem. Obžalovanje je sad sekularnih grehov – diskriminacija s strani liberalno

---

⁴Twitter je eno izmed najbolj znanih brezplačnih družabnih omrežij današnjega časa. Twitter spominja na mešanico med blogom in klepetalnico.

⁵ Džihad v islamu pomeni bodisi osebni napor za moralno in versko izboljšanje, bodisi, manj pogosto, sveto vojno.

demokratske države – kar je uvod v njegovo islamsko ideologijo. Prizna, da je verska obsodba začetna točka za mnoge islamiste. Nawaz je, medtem ko je obiskoval prestižno univerzo v Londonu, postal mednarodni rekruter za islamiste, kar pa spodkopava skupno liberalno predvidevanje, da nasilje privlači samo reveže.

Manji se strinja s Harrisom, da liberalci ne smejo več molčati o motivih izza islamskega terorja. Obenem pa bi moral izpostaviti še eno dvojno merilo, ki hrani liberalne reflekse k opravičevanju islamistov, in sicer da ateisti čisto premalo izpostavljajo problem sovražstva do muslimanov. Nerazumnost je nerazumnost in razumni ljudje bi morali to ves čas izpostavljati. A Manji pravi, da ljudje niso prav razumna bitja. Nawaz poziva k promociji človekovih pravic in demokracije kot vrednote. Tukaj je Manji istega mnenja, vendar jo to opomni, da so te ideje abstraktne, šibek branik proti čustvenemu razkošju pripadnosti plemenom s točno določenim sovražnikom. Nawaz opiše sekularizem kot predpogoj za boljšo prihodnost in s tem misli na ločitev cerkve in države v Ameriki.

V drugem delu recenzije se Manji osredini na delo Johnatana Sacksa z naslovom 'Not in God's Name'. V tej knjigi Sacks sooči politično-verski ekstremizem in po njegovem mnenju se je vera vrnila, ker je težko živeti brez pomena, nobena družba ni dolgo preživela brez vere ali nadomestka vere. Predvideva, da bo naslednjih sto let bolj verskih kot je bilo zadnjih sto. Kakršno koli zdravilo proti nasilju v imenu Boga bo moralo delovati z vero kot z dejstvom življenja. Manji izpostavi Sacksovo mnenje, da se morata dve stvari soočiti, in sicer identiteta brez univerzalnosti oziroma solidarnost samo ene skupine ter univerzalnost brez identitete.

Manji v sklepu svoje recenzije pove še, da Sam Harris prezira tendenco muslimanov (in drugih), da se zavzemajo za sovornike, predvsem kadar se obnašajo kot psihopati. Se pa Manji sprašuje, če bodo Harris in njegovi podporniki vložili znanje v kakršnokoli reinterpretacijo, saj je mnenja, da moraš za reformo brati svete knjige v najbolj 'akrobatskem' načinu. Sacks s tem skepticizmom ne soglaša in opaza, da današnji ateisti in fundamentalisti ignorirajo edino najbolj pomembno dejstvo o svetih besedilih, da njihov pomen ni samoumeven. Njena skeptičnost pa se nanaša na dejstvo, ali reformistične interpretacije lahko izpodrinejo regresivno branje, ki prodira v prvinski strah in se hitro oprijema. Brutalnost islamske države proti muslimanom ponuja upanje za prevzem političnih moči zunaj islama. Ne naučiš se ne verjeti, kadar se boriš proti

sovražniku; čeprav izgubljaš, se naučiš takrat, ko v šoku ugotoviš, da to moč izrabljaš proti svojemu lastnemu ljudstvu.

Manji konča s sklepno mislijo, če hočeš spoštovanje, moraš tudi sam spoštovati. To ne pomeni, da moraš vedno soglašati, ampak pomeni, da vidimo drug drugega kot osebo, vrednega iskrenega in konstruktivnega dogovora. S tega vidika sta po njenem mnenju Sam Harris in Maajid Nawaz vzornika.

3.1.3 IT'S TIME TO RECLAIM ISLAM FROM THE FANATICS. HERE'S HOW – CAN MY RELIGION BE RECONCILED WITH FREE EXPRESSION? THE ANSWER IS YES. (ČAS JE, DA ZAHTEVAMO ISLAM NAZAJ OD FANATIKOV. TUKAJ JE PRIMER, KAKO – SE LAHKO MOJA VERA SPRIJAZNI S SVOBODNIM IZRAŽANJEM? ODGOVOR JE PRITRDILEN.)

Manji v tem članku, ki je bil 29. 3. 2014 objavljen v 'The Spectator', zase pravi, da ni zmerna muslimanka, ampak je reformistka. Izkoreninjanje pokvarjene prakse še nikoli ni bila praksa same zmernosti. Ponovna vzpostavitev integritete oziroma celosti je vedno radikalno dejanje. Poudarja potrebo po individualnem mišljenju. V islamu ima individualna misel močno zgodovino.

Predstavi manj znan izraz v islamu, tak, ki lahko za vedno spremeni svet. To je *idžtihad* - islamska tradicija spraševanja in reinterpretacije, absolutno bistvena za duh Korana. Muslimanska sveta knjiga vsebuje trikrat več odlomkov, ki spodbujajo muslimane, da mislijo in ponovno razmislijo kot pa, da slepo sledijo verzom. Pravi, da je to krasna teorija in se sprašuje, kako je dejansko. Pravi, da je v islamu pred tisočletjem idžtihad cvetela. Ni naključje, da je islamska civilizacija vodila svet v svet radovednosti, kreativnosti in genialnosti. Vendar je potem prišel zaton zlate dobe islama. Vrata idžtihad so se zožila, nekje popolnoma zaprla, legitimiziral se je tog način branja Korana, do današnjega dne. Muslimani se še vedno borijo z idejo individualne misli. Vendar nova generacija muslimanov podira meje. V naraščajočih številkah govorijo njihovo resnico, usmerjeno k samoooklicani avtoriteti, pa če je to eden od staršev ali pa imam. To podpira s tem, da so po izidu knjige '*Kaj je narobe z islamom danes*' mladi

muslimani delili z njo zgodbe. Pogosto so ji otroci konservativcev pisali o njihovem obupu nad muslimanskim skupnostmi, ki sprejemajo medverske zveze. Pove, da je leta 2007 na svojem blogu⁶ objavila blagoslov muslimansko-krščanske ljubezni, ki ga je napisal akademski imam, ki je reinterpreteral Koran. Prenesen je bil tolikokrat, da ga je morala dati prevesti v še 20 jezikov.

Al Jazeera je prenašala intenzivno debato o muslimanski reformi med Manji in britansko komentatorko Mehdi Hasan. Pravi, da je temu sledila sovražna pošta, a tudi pošta, ki je izkazovala ljubezen in pripadnost; vendar ni prejela nobenih smrtnih groženj. Pove, da kdor trese stare tabuje znotraj islama, se mora še vedno bati za življenje. Medtem ko ima vsaka religija svoje ekstremiste, pa v nobeni drugi verniki rutinsko ne ignorirajo umora odpadnikov. To pa je še en razlog več zakaj mora biti idžtihad ponovno obujena v 21. stoletju. Potreba po idžtihadu je najbolj potrebna v vojni za svobodo govora. Pravi, da je do tega pripeljala Velika Britanija, ker je pred petindvajsetimi leti britanski musliman zahteval smrt novelista Salmana Rushdiea (še preden je Ajatola Homeini izdal svojo zloglasno fatvo).

Nadaljuje s tem, da glede na muslimansko tradicijo, Mohamed⁷ ne more biti slikovno upodobljen, ne da bi postal predmet čaščenja. Vendar s tem, ko vztrajajo, da v nobenem primeru Mohamed ne sme biti narisana, ti muslimani prepovejo čaščenje Mohameda, ker ne verjamejo tako kot oni. Pove, da je danski časopis Jyllands-Posten izdal podobe/karikature, ki naj bi se norčevale iz preroka Mohameda. Čeprav se je po tem dogodku časopis opravičil, je polemika rasla. Takrat je dobila veliko pošte mladih muslimanov, ki so pozivali k nujni reformi.

Manji si postavi vprašanje, če se je islam zmožen sprijazniti s svobodnim izražanjem. Njen odgovor je pritrdilen. Pravi, da Koran poudarja, da neverniki vedno bodo ter da se naj z njimi ukvarja Bog in ne muslimani sami: »Resnica prihaja od vašega Gospoda.

---

⁶ Blóg (in blóg) ali spletni dnevnik, tudi splétnik, je spletno mesto, na katerem avtorji s pomočjo preprostega vmesnika objavljajo besedila, slike, posnetke, bralci pa imajo navadno možnost komentiranja.

⁷ Mohamed je bil mož iz Meke, ki je dal z islamom Arabiji enotno versko podobo. Muslimani in Bahajci verujejo, da je poslanec in prerok Boga. Poleg tega skoraj vsi muslimani verujejo, da je poslednji prerok, kar jih je Bog poslal človeštvu.

Kdor hoče naj veruje, kdor noče, naj ne veruje!« (K 18, 29) Še več, v Koranu je zapisano: »Nikogar ne silite verovati.« (K 2, 256) Nihče ne sme biti prisiljen, da ravna s tradicijo, kot da je nedotakljiva, vključno s tradicijo, ki enači zelo človeškega preroka s pravim idolom. Monoteisti spoštujejo enega boga in ne njegovih odposlancev. Trdi, da so napredni odlomki v Koranu prezrti in navaja še enega o svobodni izbiri vere: »Vam vaša vera – meni moja!« (K 109, 6) Veliki mufti⁸ Sheikh Ali Gomaa je to citiral in končal s tem, da nihče v zemeljskem kraljestvu ne sme kaznovati muslimana, če zapusti islam.

Postavi se ji novo vprašanje. Ali naj bi muslimani mirno sprejeli, ko je njihov preljudbi sel zasmehovan? Pravi, da njihova sveta knjiga priporoča, da odkorakajo stran od tistih, ki zasmehujejo vero, in tudi svetuje, da naj bodo odprti do storilcev.

Na svojo spletno stran je prenesla povezavo do karikatur preroka Mohameda in kar nekaj bralcev ji je pisalo, da jih je strah. Izpostavila je predvsem bralko iz Quebeca, ker ji je napisala, da je vesela, da v Kanadi niso objavili teh karikatur, saj ne potrebujejo islamske reakcije. In s tem se Manji popolnoma strinja. Pravi, da potrebujemo raznoliko islamsko reakcijo, in sicer aplavz, gnus, neupoštevanje, sramoto, nenasilne proteste in pa smeh. Pravi, da je prišel pravi čas, da muslimani in nemuslimani upoštevajo cenzuriranje s tem, da pokažejo moralni pogum (moral courage). Na promociji njene knjige so do nje stopili ljudje, ki so šepetali, da podpirajo njeno misijo, da se poravnata islam in svoboda. Pravi, da se muslimani bojijo nesoglašanja in da se nemuslimani bojijo, da jih označijo za fanatike.

Njen klic k moralnem pogumu ni v soočenju ampak v pogovoru. Ker poziva k dialogu, so ji očitali, da je islamofob. Če bi imela takšno fobijo ali ne, pravi, da bi v takem primeru iz strahu držala distanco. Po njenem se pogovor začne z iskanjem odgovorov. Trdi, da islamofobija res obstaja in da jo jezi, ker nekdo, ki želi izbrisati islam iz zemljevida, verjame, da je njihov namen pomagati muslimanskim reformistom – jim ne.

---

⁸ Mufti je najvišji verski predstavnik islamske skupnosti v državi ali na določenem ozemlju. Sprva jer bil poznavalec islamskega prava, ki je imel pravico izdajati fetve, pozneje je postal muslimanski višji duhovnik in sodnik.

Islamofobi obdarijo tiste ekstremiste, ki imajo avtoriteto nad tem, da se odločajo kakšen mora islam biti.

Zanjo je sprejemanje svobode dejanje vere. Priznavanje neskončne modrosti Vsemogočnega zanjo pomeni spoznanje, da je njena človeška modrost omejena. Kot monoteistka pravi, da ona sama ni Bog in niti nima pravice, da bi se obnašala kot Bog. Konča s kratko mislijo, da predanost nje same Alahu pomeni, da ljubi svobodo.

3.1.4 LEARNING DEMOCRACY (UČITI SE DEMOKRACIJE)

Ta članek je recenzija knjige *'The New Arabs'*, ki jo je napisal Juan Cole in je bila 22. 8. 2014 objavljena v 'The New York Times'. Juan Cole je profesor na univerzi v Michiganu in popularen bloger o trenutnih zadevah. Manji pove, da je Cole del svojega otroštva preživel v Franciji in Etiopiji ter ga opiše kot idealista, optimista in kozmopolitana.

'The New Arabs' opiše Manji kot knjigo, polno razlage, ki je digitalni domorodci ne bodo nikoli potrebovali. So pripovedi srce parajočih zgodb, ki jih mladina razkriva v Egiptu, Tuniziji in v Libiji. Pravi, da Cole trdi, da medmrežje dramatično utrjuje dostop in pomen zahtev protestnikov za državno odgovornost. Manji predstavi zgodbo mladega Tunizijca Mohameda Bouazizija. S strani vladnega delavca je dobil zaušnico in bil ogoljufan, zato se je zažgal pred mestno hišo ter s tem zanetil prvo vstajo. Internet je bil preplavljen s propagando o mitu, da je Bouazizi diplomiral na kolidžu. S tem je dobil podpornike s strani izobraženega nižjega razreda. V resnici pa Bouazizi ni niti končal srednje šole niti mu ni bilo ime Mohamed, ampak je bil Tarek. Izpostavi, kaj moč medijev lahko ustvari. Vendar pa je internet še vedno samo ena nit veliko širše mreže, na katero se Cole nanaša. Zanjga je izziv, da očrta izbruhe nemirov, ki so v zadnji dekadi preplavili Tunizijo, Egipt in Libijo zaradi udarov, pomanjkanja hrane, vode, inflacije ter brezposelnosti – vse, kar je na vrhu želja v osebni avtonomiji in politični neodvisnosti.

Manji poudari, da Cole v enem še posebej doživetem delu knjige opiše dih jemljajoč pluralizem tistih, ki se postavijo na prvo bojno linijo, da zaščitijo egipčanske

demonstrante. Mladi koptski kristjani so služili kot telesni stražarji svojih muslimanskih vrstnikov. Zavedali so se, da bodo muslimanski protesti med petkovo molitvijo uvod v množično zbiranje ljudi na ulicah ter da s tem tvegajo napad. Manji nadaljuje, da se knjiga nato osredini na Libijo. In sicer mladi Libijci nadaljujejo z mrzlično revolucijo, nanašajoč se na dogodke v Tuniziji in Egiptu ter izkoriščajo situacijo, da so oči vsega sveta uprte vanje. Njihovo spletno iznajdljivost so povezali s staromodnim lobiranjem, da so zaščitili območje prepovedi letenja nad Libijo, nato je eden od Gadafijevih sinov zaprl dostop do interneta, vendar so se Libijci znašli in spet izkoristili svojo iznajdljivost tako, da so prek svojih mobilnih telefonov pustili glasovna sporočila na posebni telefonski številki, ta pa so bila preusmerjena na Twitter. Pravi, da so bili uporniki iz polj in tovarn ter zavezniki tisti, ki so pognali Gadafija in njegovo 'tolpo' v beg. Niti ramadan jih ni zaustavil. Sončni zahod je bila njihova priložnost, da so se založili s hrano in z orožjem. Molitve ob mraku so služile kot signal za začetek vstaj, tudi za tiste, ki so se na skrivaj borili za ločitev države in mošeje.

Manji konča s tem, da so se najpomembnejši dosežki te revolucije vršili v sferi fizičnega napora, a Manji se sprašuje, s kakšnim namenom se Bližnji vzhod resnično spreminja. Poudari, da Tunizija ponuja namig; v času vstaje je bilo ustanovljenih več kot sto novih političnih strank v kontrastu s prejšnjim režimom, ki je dovoljeval le osem strank. Zdaj se bodo morali naučiti demokracije.

3.1.5 MEMO TO CLINTON: EMPOWER MUSLIM WOMEN (MEMORANDUM CLINTONNOVI: KREPITEV MOČI MUSLIMANSKIH ŽENSK)

Manji začne ta članek, ki je bil 22. 1. 2009 objavljen na spletni strani 'The Faith Street z besedami: »Uradno je. Hillary Clinton je postala ministrica za zunanje zadeve. In kaj zdaj?« Po potrditvi je Clintonova predlagala zbirko idej za izvajanje 'pametne moči'. Prvič, da bi z uporabo mikrofinanc zmanjšali globalno revščino; drugič, da bi okrepili moč in položaj žensk ter deklet v muslimanskem svetu, in tretjič, da s priznanjem soodvisnosti narodov to ne postane breme Amerike. Besedo soodvisnost je Clintonova uporabila več kot enkrat in to, kot pravi Manji, predstavlja priložnost za Ameriko.

Manji sprašuje, kako lahko ministrica H. Clinton te svoje ideje poveže v koherentno vizijo. »Tisti, ki spoštuje Islam in vztrajanje predsednika Obame,« je močno poudarila v svojem uvodnem naslovu, »mora na muslimanske vodje gledati kot na tiste, ki so zgradili in ne tiste, ki so uničili.«

Njen odgovor je razvijanje zavezništva soodvisnosti – mreža nacij, ki jo podpira Amerika in vodi Indonezija, ki vlaga v podjetniški talent muslimanskih žensk. In ta predlog je Manji podala v eseju za Newsweek International, ki sledi spodaj.

3.1.6 THE BEST WAY TO FIGHT ISLAMIC EXSTREMISM (NAJBOLJŠA POT V BOJU PROTI ISLAMSKEMU EKTREMIZMU)

Manji v uvodu tega članka, ki je bil 31. 12. 2008 objavljen v 'Newsweek', pravi, da mora 44. predsednik Združenih držav Amerike ugotoviti, kako bo obnovil moralno avtoriteto Amerike v islamskih državah, medtem ko spodbuja muslimane k reformi. Rešitev bo potrebovala malce več kot samo uspeh v Iraku in Palestini. Navsezadnje večina muslimanov živi izven Bližnjega vzhoda in Washington se mora naučiti priznati njihovo vrednost. Namesto, da bi ZDA vodile samo protiteroristični pristop, bi morale ZDA dopolniti pristop muslimanov z univerzalnimi človekovimi pravicami z namenom, da se priznajo navadni muslimani, še posebej ženske.

Manji pravi, da takšna zunanja politika ne bi samo izboljšala vsesplošne podobe Združenih držav Amerike, ampak bi Američanom tudi dovolila, da tvorijo mala zavezništva in da uporabljajo orodja, kot je mikrokredit, še več in bolj pametno; to bi še podkrepilo ZDA k lovu nasilnežev, ki zlorabljajo te pravice - te, ki bombardirajo, obglavljajo ter tepejo in zakopavajo žive civiliste. Ni naključno, da ti isti kriminalci pogosto ogrožajo varnost ZDA. Tipičen primer je iranska vlada; režim je aretiral dve dvajsetletni mamici z obtožbami o prešuštvu. Ti dve sestri sta dobil vsaka po 99 udarcev z bičem, šele nato so ju obsodili in ju kamenjali do smrti s kamni, velikosti pesti.

Manji pravi, da je lahko islamski zakon brutalen in tega dejstva ne more nihče in nič izbrisati. Pravi, da pa se kot verna feministična muslimanka zaveda, da je krutost

sedmega stoletja v 21. stoletju neizogibna. Človeške interpretacije božje besede so prav to – človeške, zmotljive in napačne. Manji pravi, da človeško dostojanstvo lahko zmaga. Navaja primer iranskega demokratskega odvetnika Ahmada Batebija, ki se je v zadnji dekadi soočil z več usmrčitvami. Fotografija, na kateri je med krvavimi protesti, je na naslovnici zahodnjaškega časopisa obkrožila svet. Njegova usmrtitev je bila prestavljena prav za toliko časa, da mu je uspelo pobegniti v Ameriko, kjer tudi živi. Pozornost Zahoda pa je pripomogla tudi k rešitvi primera o savdski ženski, ki jo je posilila tolpa in ji je grozil zapor z obtožbo, da je onečastila svojo skupnost. Tako so ameriški mediji prisilili kralja Abdullaha, da je naredil nenavaden korak in jo oprostil. Tu se Manji sprašuje, zakaj se prebivalci in vlade Zahoda vedno naježijo, ko se morajo vplesti. Preprosto odgovori, da jih preveč zamrzne od strahu, da bi jih oklicali za rasiste, ker se vmešavajo v 'tuje' posle.

Manji nadaljuje, da ta svet naseljujejo tako muslimani kot nemuslimani in da ni nič čudnega, da veliko število muslimanskih učenjakov pravi, da bi moral vsak uživati v svobodi misli, vesti in izražanja. To ni načrt, da bi več vojaških invazij rešilo muslimane pred njimi samimi, ampak prav nasprotno. Pravi, da fiksacija protiterorizma v Washingtonu daje muslimanom oznako zarotnika proti Ameriki in dela sovražnike iz tistih, ki bi morali biti njihovi največji zavezniki. Najpomembneje pa je to, da so med njimi muslimanke, ki bi z reformo v islamu pridobile največ. Ameriški predsednik bi lahko islamski svet okoristil, da bi utrl pot podjetnim talentom muslimank; in to z mikrokrediti. Pravi, da imajo mikrokrediti podporo islama. Poda primer prerokove prve žene Khadije, ki je bila samostojna trgovka in je mnogo let zaposlovala svojega moža, preroka Mohameda. Pravi, da če hočejo muslimani resnično posnemati življenje preroka, da potemtakem ne smejo imeti nobenih pomislekov o tem, da njihove žene delajo zase. Še več, po tradicionalnem islamskem nauku, ko ženska zasluži dobrine, jih lahko porabi kakor se ji zdi primerno in z mikrokrediti bi lahko muslimanke lansirale posle skupnosti, ki bi prinašali dobiček in konec koncev spremenile kulturo. Mikrokrediti bi jim tudi pomagali, da bi ustanovile svoje šole, kar se dogaja v nekaterih predelih Kabula, kjer visi znak: »če izobražuješ dečka, izobražuješ samo tistega dečka; če pa izobražuješ deklico, pa izobražuješ njeno celotno družino«. 'Baby boom' (eksplozija rojstev) na današnjem Bližnjem vzhodu poziva k nujnosti mikrokreditov za muslimanke, saj pravi, da je 60% Arabcev starih pod dvajset let in da predvidevajo, da

se bo število arabskih muslimanov dvignilo na 430 milijonov. Ogromno mladih Arabcev ima visokošolsko izobrazbo, ampak nimajo priložnosti za delo, kar pogosto privede do radikalnih organizacij. Če se tej generaciji vzame priložnost, da lahko ekonomično prispevajo, lahko kaos zavzame naš planet.

Še enkrat poudari, da mikrokrediti ponujajo prihodnost; muslimanske podjetnice lahko rešijo ne le svoje družine in soseske, ampak tudi ljudi in kraje prek teh meja. Podjetne matere ustvarjajo prostor za trgovino, poslovanje in prostor za svoje otroke. Ta možnost bo zajezila globalizacijo zamere, zato bi mikrokrediti za muslimanke popolnoma ustrezali zunanji politiki, ki primerja protiterorizem s človekovimi pravicami. Pravi, da bi moral s sprejetjem te politike novi predsednik vzpostaviti zavezništvo z drugimi državami, vsaka pa bi prispevala in zagotovila sigurni letni proračun ter to povezala v koherenten program mikroposojil. Zahodne države bi se morale pridružiti temu zavezništvu, vendar isto velja za muslimanske države, predvsem pa za bogate zalivske države. Predsednik bi moral vztrajati na tem, da to zavezništvo vodi ena od muslimanskih držav. Manji predlaga Indonezijo, saj je tu izvoljena demokracija s posvetno konstitucijo, ki slavi enotnost in različnost. Je nacija, ki jo tvori 300 etničnih skupin, s številnimi jeziki in z zgodovino tolerance med muslimani, kristjani, hindujci in animisti⁹. Če bi Združene države Amerike sprejele Indonezijo kot voditeljico s strani muslimanov, bi ta gesta lahko zagotovila pluralistični islam.

Manji konča z mislijo, da se mora to zgoditi danes, ko je državljanstvo toliko bolj globalno. Islamskim radikalcem je vseeno za zmerne muslimane, ki jih imenujejo 'bližnji sovražnik', in pa Američane, ki so zanje 'oddaljeni sovražnik'. Pravi, da vsi nosimo ista oblačila, kar je le še en razlog več, da ravnamo z univerzalnimi/splošnimi človekovimi pravicami kot z vezjo med našim skupnim interesom varnosti: most, ki bo postavil Ameriko na višjo raven.

---

⁹ Animizem je verovanje v duhove in druga nadnaravna bitja. Ljudje verjamejo, da duhovi prebivajo v živalih, rastlinah, skalah, zvezdah, in v ljudeh. Za animizem je značilno tudi verovanje ljudi, da imajo duhovi podobne lastnosti kot ljudje, zato ljudje v odnosu do njih uporabljajo enaka sredstva in odnose kot med seboj (darila, kazni, ljubezen, sovraštvo, spoštovanje, podkupovanje).

3.1.7 HOME FOR HALLOWEEN (DOMOV ZA NOČ ČAROVNIC)

Manji v tem članku, ki je bil 31. 10. 2008 objavljen v 'The New York Times', pravi, da 31. oktober njej in njeni družini zelo veliko pomeni, saj je to datum, ko so kot begunci prebegnili v svobodni del sveta. Začelo se je leta 1972, ko je na tisoče azijskih podjetnikov zbežalo iz vzhodno afriške države Ugande, po tem, ko jih je njen diktator Idi Amin razglasil za krvose, zasegel njihovo imetje in jim dal tri mesece, da odidejo, če ne, bodo umrli.

Manji in njena družina so imeli samo ugandske potne liste, zato niso mogli uiti v Britanijo ali Indijo. V Afriki sta bili že dve generaciji; njen oče in njegovi bratje so trgovali z avti v Kampali (glavno mesto Ugande). Niso vedeli, kam naj gredo; vedeli so samo, da tam ne morejo ostati. Njena mati je slišala, da bi mogoče na Švedskem ali pa v Kanadi našli prostor zanje. In iz obupa so s sestro odleteli v Montreal, a nihče jim ni zagotavljal, da jih bo Kanada sprejela. Nihče jim tudi ni zagotovil, da bodo srečali izrednega imigrantskega agenta, vendar so ga oziroma so jo. Manji opisuje, kako je bila ta agentka prijazna do njene matere in da se je zavzela, da bi jih nastanili nekam, kjer jim bo lepo. Glede na vreme, kakršnega so bili navajeni, in da jim bo vseeno malce lažje, jih je napotila v Vancouver.

Manji se je šele v odraslosti začela zavedati, kakšen blagoslov je, da so emigrirali v odprto družbo. Pravi, da tukaj oseba in odločitve, nekaj pomenijo. Agentka je dala prvo lekcijo človekovih pravic, in sicer: »Čeprav se problem ne tiče tebe osebno, še ne pomeni, da neha obstajati.« Ko se so dotaknili teh tal, so po njenem mnenju zadeli na loteriji.

Idi Amin je leto za tem umrl v Savdski Arabiji. Pravi, da so njeni prijatelji predvidevali, da bo preklela njegovo truplo, vendar ji je njegovo sovraštvo ponudilo dar izbire. Na dan čarovnic se ne spominja Idi Amina ampak imigrantske agentke.

3.1.8 FRAGILE PROMISE OF MUSLIM DIVERSITY (KRHKA OBLJUBA MUSLIMANSKE RAZLIČNOSTI)

V tem članku, ki je bil 5. 5. 2009 objavljen na spletni strani 'The Faith Street', Manji opisuje, da bo predsednik Obama dobil v Belo hišo obisk dveh kontroverznih voditeljev: pakistanskega voditelja Asifa Alija Zardarija in afganistanskega voditelja Hamida Karzarija. Pravi, da sta to osebi, ki jima je samo do tega, da se pojavljata na naslovnih.

Nadaljuje, da naj pogloblje pogledamo, kaj se navsezadnje dogaja v teh dveh državah. Poda dva primera. Prvi je, da je pakistanski taliban prebičal najstnico, ker naj bi se družila z moškim, ki ni v sorodu z njo. Drugi primer pa je afganistanski proti-ženski zakon, ki uzakonja posilstvo v zakonu. Afganistansko žensko, ki je proti temu javno protestirala, so kamenjali.

Manji sklone, da lahko predvideva, da nima boj proti progresivnemu islamu nobenega upanja v peklu in da je to žalostno – in preprosto. Da bodo cenili možnost za islamsko reformo, morajo stremeti mimo konvencionalnih vojnih območij, kar je naredila v sledečem eseju (spodaj).

3.1.9 EXAMINING THE FRAGILE PROMISE OF MUSLIM DIVERSITY (PREISKOVANJE KRHKE OBLJUBE MUSLIMANSKE RAZNOLIKOSTI)

Manji v tem eseju, ki je bil objavljen 30. 4. 2009 v 'The Europe Newsweek', začne z razpravo o srečanju treh predsednikov; pakistanskega, afganistanskega in ameriškega. Priznava, da delajo ti trije ideje o raznolikosti v njeni veri smešno. Njihove izkušnje poudarjajo, zakaj moramo iti prek geopolitičnih žarišč, da bomo dosegli prihodnost progresivnega islama.

Nadaljuje s popolnoma drugo temo, in sicer z opisom, kako je bilo, ko je v Indoneziji predstavljala svojo knjigo in film. Pravi, da je prišlo na stotine študentov, od transseksualcev do islamistov. Vsi so odkrito podajali svoja mnenja – niso soglašali.

Nihče ni omiljeval njihovih konfliktov, namesto tega so nesoglasja obravnavali kot nujno potrebno sredstvo za demokracijo. Pravi, da se Indonezija spogleduje z nevarnostjo, saj je v samo zadnjih 10 letih islamizem prešel iz šale do sile. Nekdaj avtoritativna država Indonezija, kjer je vojska zatrla kakršnokoli neprimernost, je vpeljala demokracijo. Takrat sta se pojavila svobodni tisk in politični islam.

Indonezijci in muslimani drugje po svetu gledajo uvoz islama iz Savdske Arabije – salafizem. Salafisti hlinijo, da ponujajo pot za združitev čaščenja z modernostjo. Njihova teorija je izjemno pluralistična. V praksi pa salafisti pluralizem zamenjajo s puritanizmom. Zvesti nauku dogme uporabljajo zastrahovanje in nasilje kot sredstvo za širjenje njihovega 'evangelija'. Nadaljuje, da je manjša tolpa v Džakarti napadla aktivista za človekove pravice in policija je samo opazovala, ko so ekstremisti vdrli na shod za versko svobodo, ki je bila organizirana po tem, ko je indonezijska vlada odredila omejitve manjšinski muslimanski sekti. Salafisti so to označili kot ubranitev islamske integritete, pluralisti kot kršenje indonezijske ustave, zmerni muslimani pa pravijo, da to ni njihova stvar. Ti poosebljajo skupno tišino, ki je dovolila militantnemu islamizmu, da se razširi po celem svetu.

Manji nadaljuje, da ji je pisala mlada Indonezijka, da se boji za svoje življenje, saj so ji grozili (med njimi tudi njeni sorodniki), ker je s prijatelji hotela organizirati seminar o pluralizmu. Kadarkoli objavi kakšno svoje delo ji grozijo. Sprašuje, kako lahko sploh izkoristi svobodo govora tako, da bodo ljudje razumeli, predvsem konservativci. To je dvom vseh muslimanov nove generacije v Indoneziji, Alžiriji, Nigeriji, Indiji, Iranu, Franciji in Ameriki. Priče so temu, kako ljudje živijo, kako so mnogi nezadovoljni, saj so jim odvzeti materialna sredstva in osebne svoboščine. Borijo se proti kolonizirani gorjači ameriške zunanje politike. Po njenem mnenju je ironično, da zmerni muslimani to vse ignorirajo, salafisti pa odpirajo vrata in sprejemajo najbolj ranljive, ki potem postanejo njihovi pripadniki. Zmerni muslimani ne cenijo vsaj dveh resničnosti. Prvič, v času, ko mladost konstantno sprejema informacije, ki krožijo po medmrežju, je ponižujoče, da ti rečejo, da ne moreš razmišljati sam zase. Drugič, v našem času masovne migracije, imajo mladi muslimani več vprašanj kot kdaj koli prej.

Manji nadaljuje z vprašanjem, ki je večkrat zastavljeno. Se lahko musliman poroči z nemuslimanom? To je vroča tema 21. stoletja. Medverska ljubezen pomaga pri ustanavljanju nove šole islamskega prava, ki reinterpretira teologijo za muslimanske

manjšine na multikulturnem Zahodu. Ta reinterpretacija bo po njenih besedah boleča zmešnjava, saj zahteva, da se plemenska tradicija odstrani iz prakse islama. Ne samo salafisti, tudi integrirani muslimani kulturo mešajo z vero. Pravi, da še vedno ostaja presenečena, kolikokrat dostopijo do nje ameriško-muslimanski študentje in šepetajo tisto, kar je v bistvu javna skrivnost, da ne morejo podpreti progresivnega islama, saj bi bili s tem obtoženi, da so onečastili svoje skupnosti. Kultura je čustven proces in kritična masa Arabcev čuti globoko povezanost s kodeksom časti, vendar z enako mero čustvene iskrenosti nearabski muslimani pogosto gojijo zamero do tega običaja, saj čutijo, da jim je to vsiljeno.

Vrne se k primeru mlade Indonezijke. Kako naj bosta vera in svoboda v harmoniji? Manji je prepričana, da tako, da čast zamenjajo z dostojanstvom. Najprej bi morali muslimanske otroke učiti, da pričakujejo več od sebe. Svetuje še, da naj uporabijo svobodo misli, govora in zavesti, da ustvarijo svežo prihodnost islama, nato naj uporabijo digitalno tehnologijo, da bo njihova ideja krožila. S tem bodo pokazali muslimanom odprtega uma, da niso sami.

3.1.10 THERE'S A LIGHT IN THE PALESTINIAN DARKNESS (V PALESTINSKI TEMI SVETI LUČ UPANJA)

Manji v tem članku, ki je bil 4. 2. 2011 objavljen v 'The Globe and Mail', začne s trditvijo, da lahko Bližnjemu vzhodu vlada nova generacija svobodno mislečih ljudi. To popotovanje se začne v Gazi. Tri ženske in pet moških, vsi so univerzitetni študenti, je izdalo spletno prošnjo za napredek s strani mladih, ki predstavljajo 50% populacije v Gazi. Ta manifest (The Gaza Youth Manifesto for Change) za spremembe se začne z ostro kritiko Hamasa, ki počne, kar je v njihovi moči, da nadzira njihove misli, obnašanje in prizadevanja. Nato kritizira Izrael, Združene Narode in Združene države Amerike. Na koncu se njihov srd usmeri v Fatah, ki je posvetna palestinska politična stranka, ki tekmuje s Hamasom¹⁰. Želijo biti svobodni, da bi lahko živeli normalno

---

¹⁰ Hamas je akronim za Harakat al-Muqawama al-Islamiyya (islamsko gibanje odpora) in je danes največja politična stranka v palestinskem parlamentu, ki je nastala kot teroristična skupina leta 1987 med intifado.

življenje. Želijo mir. Ta manifest so objavili anonimno, saj si v Gazi za takšno dejanje prislužiš zapor. Ogrožáš samega sebe in svojo družino. Oblast zagrozi, da bo uničila sloves tvoje družine in vsega je konec. Dejstvo, da so javno izpostavili tabu občutja, so naleteli na odobravanje mladih Palestinecev, tudi tistih iz Zahodnega brega.

Manji nadaljuje z obiskom Zahodnega brega leta 2005. Tam se je srečala s študenti na An-Najah National University. Eden izmed študentov je rekel, da je čas, da sprejmejo Izrael. Želijo si, da bi se okupacija končala in da so tudi oni samo človeška bitja s sanjami in z upanjem na boljši jutri. Da bi dosegli sanje kot posamezniki, je potrebno, da živijo v miru z judi in da morajo iti skupaj proti prihodnosti. Sledi opis, ko je bila leto dni pozneje v Egiptu moderatorka diskusije okrogle mize mladine Bližnjega vzhoda in severne Afrike. Palestinski delegat se je pritoževal, da politiki z njimi ravnajo kot z osumljenci in devianti. Inovativne ideje so nevarne in nedosegljive starejšim. Za njihove težave ne morejo kriviti Izraela. Rekel je, da se vsi zavedajo, da so mnenja arabske družbe izraz družinske pripadnosti in ne razuma. Končali so z enakim mnenjem, da osvoboditev pomeni uspeti pod svojimi pogoji in to potrebuje svobodo.

Pravi, da je dobra vest to, da mladi Palestinci na Zahodnem bregu zdaj uživajo malce svobode, zahvaljujoč njihovemu premierju Salamu Fayyadu, ki je od leta 2009 iztrebljal korupcijo in poudarjal dosežke. Medtem se je mednarodna pomoč povečala in večina je šla tja, kamor je morala. V času globalne recesije se je njihova ekonomska rast krepko povečala. Njegov cilj je zgraditi odgovorne institucije, ki bodo tlakovale pot palestinski državi.

3.1.11 ANTI – MUSLIM FILM BOORISH AND BORING (PROTIMUSLIMANSKI FILM – NEOTESAN IN DOLGOČASEN)

Ta članek, ki je bil 2. 4. 2008 objavljen na spletni strani 'The Faith Street', je odziv Manji na film 'Fitna'. Nizozemski proti-imigrantski politik Geert Wilders na internetni strani objavi film zato, da oblati muslimane. Vendar je Manji mnenja, da je njegov film 'Fitna' živ dolgčas. 'Fitna' (je arabska beseda, ki opisuje nesoglasje in razlike med ljudmi ali pa preizkušnjo vere v težkih časih) je bila razglašena za provokativen manifest, da zaneti še več nesoglasij in sovraštva med islamom ter Zahodom.

Film nas opominja, pravi Manji, zakaj se je vredno boriti za svobodo izražanja. Da ostane močna, zahteva svoboda kreativnost – te pa filmu 'Fitna' primanjkuje. Film je krpanka scen potegnjenih iz skladišč: posnetki novic o 11. septembru, o bombnem napadu na madridsko železnico ter posnetke nasilja v imenu islama, kar prekinejo naslovnice umora Thea Van Gogha v Amsterdamu ter izbiri hujskaških poglavij iz Korana.

'Fitna' po njenem ni samo dolgočasen film, ampak še slabše, ker ga lahko z lahkoto zavrnejo tudi tisti, ki si zaslužijo biti odgovorni za njihovo tišino o nasilju in zlorabo človekovih pravic, storjenih pod oznako islama. Boljši pristop bi bil, če bi film opremil s pozitivnimi verzi iz Korana in s tem razkril, da muslimani, ki sejejo sovražnost, zavestno prezirajo boljše angele islama.

Manji pravi, da je v Koranu ogromno pozitivnih poglavij, ki bi jih lahko izbral; npr. možnost za žensko dostojanstvo je prikazana v 3, 195: »Nikomur med vami, ne moškemu ne ženski, ne bom odrekel nagrade za njegov trud. Potomci drug drugega ste.«(K 3, 195) Pravi, naj si predstavljamo, da to poglavje povežemo s sliko iznakažene ženske, ki so jo umorili iz časti. Nadaljuje, da bi Wilders lahko sledil besedam: »Vse, ki so verovali – jude in kristjane in Sabejce, te, ki so v Boga in oni svet verjeli in dobra dela opravljali, resnično čaka nagrada pri njihovem Gospodu. Ničesar se jim ni treba bati in za ničemer žalovati.« (K 2, 62)

Manji verjame, da ima Wilders vsakršno pravico, da objavi ostre verze iz Korana in ima tudi pravico, da napravi boleče obrabljeno mnenje, a s tem razvrednoti vrednost svobodnega izražanja. 'Fitna' zmanjšuje svobodo na banalnost.

3.1.12 FREEDOM OF SPEECH? NOT IN AFGANISTAN (SVOBODA GOVORA? NE V AFGANISTANU)

Manji začne članek, ki je bil 1. 2. 2008 objavljen na spletni strani 'The Faith Street, z informacijo, da je Bush, takratni predsednik Amerike, pokazal na nekaj Iračanov in Afganistancev, ki predstavljajo življenje po osvoboditvi. Je pa en posameznik, pravi Manji, ki ga Bush ni omenil. To je Sayad Parwez Kambaksh, 23 letni študent

novinarstva v Afganistanu. Kambaksh je bil na afganistanskem sodišču obsojen na smrt zaradi prenosa in distribucije dokumentov, ki žalijo muslimanske klerike. Pove, da je pisala na svojem blogu o ironiji osvobojenih Afganistancev prav toliko, da se je lahko ustvarila nova konstitucija, ki daje vodilno vlogo šeriatskemu pravu. Tretji člen afganistanske konstitucije pravi, da noben zakon ne more biti v nasprotju s prepričanji in z določili svete religije islama. Manji s sarkazmom napiše: »Če je to sploh svoboda, od koga? Alija iz čudežne dežele?«

Nadaljuje z informacijo, da se je Kambaksh pritožil, a Manji ni sigurna, da bo uspešno, saj novinarji izpostavljajo, da Kambaksh na prvem sojenju ni imel odvetnika. Manji pravi, da je dobra novica ta, da ima afganistanski predsednik Hamid Karzai dobro izobražen muslimanski zmernež, avtoriteto, da oprostí tega študenta, slaba pa je ta, da si tega ne upa storiti. In pravi, da to ne bi bilo prvič. V letu 2006 je mladi Afganistanec prestopil v krščanstvo in bil obtožen odpadništva. Kar jo je najbolj presenetilo v tem primeru, ni to, da so mule zahtevale usmrnitev in da so sodniki soglašali, ampak to, da Karzai ni javno izzval njihove retrogradne interpretacije islama. Manji pravi, da je vse, kar bi moral storiti to, da bi navedel odlomek iz Korana, ki pravi: »Nikogar ne silite verovati.« (K 2, 256) Seveda pa bi po vsaki taki objavi izbruhnulo nasilje vendar to bi tako ali tako, saj se muslimani med seboj 'pretepajo' že 1400 let. Tri izmed prvih štirih prerokovih naslednikov je ubil somusliman. In zdaj, kot takrat, nedolžen človek umre. Povrhu vsega pa še ničesar ne spremeni.

Kot študentka zgodovine, se Manji zaveda, da reforma potrebuje svoj čas. Amerika sama je nastala kot teokracija, katere kleriki so bili ekstremno dogmatični. Država je potrebovala nekaj generacij, da so ločili cerkev od države. Konča z mislijo, da mora vsak dati na stran pristranskost z obeh strani; niti verjeti niti zavrniti nekaj, ker neka oseba to podpira ali verjame. Tvoj razlog je edini razlog, ki so ti ga dala nebesa.

3.1.13 ISLAM NEEDS AN AGE OF REASON (ISLAM POTREBUJE DOBO RAZUMA)

»Ljubezen in religija se ne ujemata vedno,« pravi Manji v tem članku, ki je bil 16. 8. 2007 objavljen na spletni strani 'The Faith Street'. Najpogostejše vprašanje, ki ga zato

dobi, je s strani mladih muslimanov v Evropi in Ameriki. Obupano si želijo vedeti, če se lahko poročijo z nemuslimanom. Njihovi starši in imami¹¹ jim pravijo, da islam prepoveduje poroko izven vere. Vendar pravi Manji, da to ni nujno res. Dr. Khaleel Mohammed, napredni ameriški imam, ki se je šolal na tradicionalnih šolah Bližnjega vzhoda, je napisal jasen zagovor za medversko poroko iz islamskega vidika in ta blagoslov¹² je Manji objavila na spletni strani.

Kar je ta imam storil, je to, da je šel prek bistva srca. Odraža moč uporabe uma za interpretacijo Korana v sodobnem času. Zajel je duh idžtihada, islamske tradicije kreativne razlage. Ker globalizacija vztraja in se pluralizem širi, morajo tako muslimani kot nemuslimani vedeti, da islam ponuja alternativo plemenski mentaliteti.

Idžtihad ima zgodovino dosežkov. V zgodnjih stoletjih islama je cvetelo 135 interpretacijskih šol. V muslimanski Španiji so učenjaki učili svoje učence, naj opustijo 'ekspertna' mnenja o Koranu, če lahko njihov pogovor z živim Koranom rodi boljši dokaz za njihovo miroljubno idejo. Od osmega do dvanajstega stoletja so bila vrata idžtihada na široko odprta. To je tudi čas, ko je islamska civilizacija vodila svet v genialnost. Manji pravi, da če je kdaj čas za obnovitev predanosti idžtihadu, je to zdaj. Ponavlja se vprašanje, ki ji ga zastavljajo in sicer če obstaja možnost, da se njihova vera združi s svobodo misli. Njen odgovor je pritrdilen. Pravi, da Koran vsebuje trikrat več verzov, ki spodbujajo k razmišljanju, kot pa tistih, ki pravijo, kaj je prepovedano ali sprejemljivo. V tem smislu je reinterpretacija, ki pomeni ponovno razmisliti o odlomkih Korana in ne ponovno napisati, dolžnost muslimanov.

To je vzrok, zakaj so Manji in še nekaj mladih muslimanov lansirali projekt Idžtihad; da se oživi kritično razmišljanje v islamu z iskrenimi debatami na medmrežju kot tudi osebno. Kot njena zgodba o ameriškem imamu kaže, imajo muslimani na Zahodu perfektno izhodišče, da ponovno odkrijejo idžtihad. Navsezadnje v državah, kot so Kanada, Združene države in Britanija, že uživajo v dragocenem svobodnem razmišljanju in izražanju, kar je zanjo neprecenljiv dar.

Čeprav je projekt Idžtihad lansiran z Zahoda, se tam ne sme ustaviti. Ljudje vsega islamskega sveta morajo vedeti za svojo pravico, dano od Boga, da lahko razmišljajo

---

¹¹Imam je beseda, ki v islamskem svetu označuje vodjo. To je lahko vodja mošeje ali islamske skupnosti.

¹²Blagoslov lahko preberete na file:///C:/Users/HP/Downloads/interfaith-marriage.pdf

sami zase. V islamskem svetu se lahko obnova idžtihada začne s tem, da dobijo muslimanske podjetnice mikroposojila za začetek svojih poslov. Koran pravi, da je ženska predmet moške avtoritete samo, če moški zanjo zapravlja denar, da jo vzdržuje. Torej, če ženska sama služi denar, tako kot ga je prerokova ljubljena žena Khadija, lahko odloča sama zase.

Manji pravi, da to ni samo fantazija, in poda primer mlade ženske iz Kabula, ki je vzela mini posojilo od nevladne organizacije in začela z izdelovanjem sveč. S svojim zaslužkom je lahko postala pismena. In takrat je ta ženska, prvič v življenju sama zase prebrala poglavja iz Korana in ni samo slišala besed imama. Spoznala je, da Koran daje vsem ženskam pravico, da zavrnejo poroko. Če ženska izbere poroko, ji Koran svetuje, da napišejo pogodbe in zavarujejo svoje pravice kot enakopravna božja bitja. Te odlomke je zrecitirala svojemu možu, ki jo je leta zlorabljal. Od takrat naprej, ni nikoli več položil roke nanjo. »Bi lahko bil to, kar Združeni narodi imenujejo, glavni primanjkljaj v arabsko muslimanskem svetu – primanjkljaj znanja, svobode in moči žensk – bi lahko vse to pridobili s tem, da bi ponovno odkrili idžtihad?« se sprašuje Manji. In ta možnost prosi po njihovi pozornosti.

Idžtihad je kot projekt podkrepjen z glasovi drugih, ki spodbujajo muslimane k spremembi. Naveže se na besede dr. Taja Hargeya, predsednika muslimanskega izobraževalnega centra Oxford v Veliki Britaniji, o tem, da se ženske v Britaniji zakrivajo. Po njegovih besedah bi morale muslimanke, namesto da slepo sprejemajo arabsko plemensko tradicijo o oblačenju in kulturnih normah, oživiti islamske principe idžtihada, da razlagajo vero zase. Manji sklene, da mladi muslimani v Ameriki in Evropi delajo prav to - delijo blagoslov medverske poroke prek njihovih formalnih organizacij ter neformalno na omrežjih.

3.1.14 LET'S ANALYZE FORT HOOD, NOT SANATIZE IT (NE POPRAVLJAJMO FORT HOODA, ANALIZIRAJMO GA)

V tem članku, ki je bil objavljen 16. 8. 2007 na spletni strani 'The Faith Street', Manji razlaga o streljanju v Fort Hoodu, največji vojaški bazi v Ameriki. Le nekaj ur po streljanju v bazi je začela prejemati e-pošto ogorčenih in prestrašenih Američanov, kaj

pomeni, če ima osumljenec muslimansko ime, ali je pomembno, če je musliman. Dejstvo, da Američani raje sprašujejo, kot da bi takoj naredili sklep in obsojali, pomeni, da niso vsi fanatiki. Resnično so se borili s tem, kako se odzvati po trenutnem šoku in žalosti. Spopadanje s problemom se je sigurno zaostriло po objavah majorja Nidala malika Hasana na spletni strani radikalnih islamistov, ko je v pogovorih o samomorilskih bombnih napadalcih s soglašanjem klical. »Allahu akbar.« (Alah je velik.) Video o njem, ko je taval v trgovini v tradicionalni arabski opravi nekaj dni po tem, ko je prodajalki rekel, da se ne želi boriti proti somuslimanom, ponuja še en razlog, ki odraža vlogo verske naklonjenosti. Tu skuša Manji razložiti, da če je domneven zločinec slučajno musliman, religija s tem nima nič. Če pa je zločin storjen v imenu islama, potem religija služi kot motivacija. V tem primeru je muslimanska identiteta pomembna. Analizirati bi bilo potrebno besede, geste ter podobe in to v polnosti, odprto ter iskreno. To pa bi bilo potrebno storiti povsod in ne samo v Ameriki.

Manji da za primer, ko je policija aretirala mlade muslimanske Kanadčane, ker so kovali načrt, da bodo uničili parlament in obglavili predsednika vlade. Toronto 17, kmalu 18, je imenoval njihovo kampanjo Operacija Badr. To se nanaša na bitko pri Badru, ki je bila prva bitka, ki jo je dobil prerok Mohamed. Legenda v islamu je zgodba iz sedmega stoletja o zmagoslavju, v nasprotju s pričakovanjem – dokaz za to, pravi Manji, je, da muslimane pogosto opozorijo, da je Bog namenil preroku, da bo bojevnik in ne samo govornik. Badr predstavlja močno versko inspiracijo generacijam muslimanskih vojakov po vsem svetu.

Priznava, da je to sila neprijetno za milijone Kanadčanov in sicer v taki meri, da ob aretaciji tako imenovanih Toronto 17 policija v objavi medijem niti enkrat ni omenila besed islam ali musliman. Temu so se ognili kot vaji o občutljivosti. To vajo smatra Manji kot zanikanje vloge vere v domnevni zaroti. Seveda pa Kanada v tem še zdaleč ni osamljen primer. Nekatere evropske države izbirajo ultra-desničarske politike prav zato, ker se vodilna elita boji dotakniti 'muslimanskega problema'.

Manji pravi, da se moramo soočiti z verskimi razsežnostmi. Rezilo ali meč je orodje, povezano z vojskovanjem v sedmem stoletju. Z uporabo to postane ustanovitveni moment islama. Konča s tem, da moramo biti pazljivi, da ne zožimo vsega na islam vendar moramo biti enako pozorni, da islama ne izločimo. Razumemo lahko z analiziranjem in ne s saniranjem.

3.1.15 UNDER THE COVER OF ISLAM (POD KRINKO ISLAMA)

Manji v tem članku, ki je bil objavljen 18. 11. 2004 v 'The New York Times', piše, da kot mlada kanadska muslimanka, ki poziva k reformi islama, ni pričakovala toplega sprejema somuslimanov, ko je potovala po Severni Ameriki in Evropi. Pravi pa, da tudi ni prepričana, da liberalna muslimanka, kot je sama, spada v evropsko množico. Sprašuje, če so lahko sodobni muslimani dovolj moderni za zahodno Evropo. Pove, da so ji tu zastavljali vprašanja, ki ji jih v Ameriki niso nikoli zastavili, in sicer zakaj se neodvisna ženska, kot je sama, sploh zanima za Boga in čemu sploh potrebuje religijo. Na ti vprašanji odgovori kasneje.

Poda ključni razliki med debatama o islamu v Severni Ameriki in zahodni Evropi. Pravi, da je jedro razprave v zahodni Evropi hidžab – naglavna ruta, ki jo mnoge ženske nosijo kot znak spodobnosti. Kontrastno je jedro razprave v Severni Ameriki terorizem. Pravi, da je razlika razumljiva, predvsem po tem, kar se je zgodilo v Ameriki 11.9., a je bil napad tudi v Evropi 11.3., pa je jedro vendarle še vedno hidžab. Za veliko Evropejcev, ki še vedno opominjajo na intelektualne represije katoliške Cerkve, je religija neracionalna sila, zato so zanje ženske, ki se zakrivajo, nespametne in nevarne. V Severni Ameriki ni tako, saj je že dolgo družba emigrantov, ki iščejo versko toleranco, zato religija zanje ni neracionalna, kar pa pomeni, da musliman ne ocenjujejo, kaj nosijo ampak, kaj počnejo oziroma česa ne počnejo, kot na primer govorjenje o islamskem nasilju.

Manji pravi, da se tu dogaja še nekaj drugega. Množične migracije muslimanov spet prinašajo vero v središče javnega sveta in ustvarjajo post-razsvetljenstvo za zahodno Evropo. Ta vrnitev k religiji ogroža sekularni humanizem, ortodoksnost, ki je prevladala že v času francoske revolucije. Paradokсно je to, pravi Manji, da mnogi zahodni Evropejci čutijo, da izgubljajo razsvetljske vrednote sredi poplave 'ljudi vere', zato simpatizirajo s tistimi v muslimanskem svetu, ki zavračajo uvožene vrednote, ki izpodbijajo njihove. Obe ti skupini sta, kot jih imenuje Manji, zaščitnici identitet. Primer takšnega zaščitništva navaja Turčijo, in sicer v debati, če se lahko pridruži Evropski uniji. Turčija je že dolgo članica NATA in njena vlada je posodobila statut človekovih pravic, da bi dosegala standard Evropske unije.

V sklepu se naveže na zgoraj postavljeni vprašanji, in sicer prvo, zakaj se mlada neodvisna ženska sploh ukvarja z islamom. Odgovori, da ti religija da vrednote, vključno z disciplino, ki služijo kot protiutež materialističnemu življenju na Zahodu. Religija daje zahteve, vcepi napetost, ki jo spodbudi, da misli in dovoljuje, da se izogiba svojemu fundamentalizmu. Pravi, da ima islam danes globoke napake. Če bi se premaknili izven okvirjev čustvovanja, bi lahko cenili racionaliste, ki so med njimi, in religija bi bila lahko božji dar.

3.1.16 WHY TOLERATE THE HATE (ZAKAJ DOPUŠČATI SOVRAŠTVO)

V tem članku, ki je bil objavljen 9. 8. 2005 v 'The New York Times', Manji pove, da je britanski predsednik vlade Tony Blair naredil nekaj drznega, in sicer je izdal obvestilo islamskim teokratom in teokraciji tolerance. Blair je je rekel, da če živijo tu, to prinaša s seboj odgovornost in se nanaša na muslimanske klerike nebritanskega rodu, ki častijo teror na britanskih tleh. Ta odgovornost pa je, da delijo in podpirajo vrednote, ki izražajo britanski način življenja. Za tiste, ki teh vrednot ne upoštevajo in sejejo sovraštvo ter nasilje, tam ni prostora. In s tem je vlada predlagala nov zakon, da lahko deportirajo ekstremistne verske vodje, zaprejo mošeje, ki so jim dale zavetišče, in razpršijo skupine, ki že imajo zgodovino, da podpirajo terorizem. Reakcija na to je bila hitra; zagovornik človekovih pravic je posvaril, da ti ukrepi Britancev ne razlikujejo od nasilnih in sovražnih teokratov ter da bo njihova demokracija oškodovana od znotraj. Če se kažejo ti protiteroristični ukrepi kot pretiravanje, je to samo zato, ker se Britanci, kot mnogi drugi na Zahodu, izogibajo debatam o tem, za katere vrednote se je v naši družbi potrebno najbolj boriti.

Medtem ko Zahodnjaki klonejo pod multikulturalizmom, vidijo oni pripravljenost na namestitev kot na moč. Radikalni muslimani pa po drugi strani vidijo njihov vseobsežen nagon kot obliko korupcije, ki jih dela šibke in brez vodstva. Verjamejo, da je potrebno šibke poraziti. Nadaljuje, da je najbolj paradokсно to, da bolj ko se skušajo mirno namestiti, bolj raste njihov prezir do šibkih. In končni paradoks je lahko, da če hočejo braniti svojo različnost, morajo biti vsi manj tolerantni. In to sproži vprašanja, po kašnih

vrednotah naj se v življenju ravnajo, kateri filter bo prepustil pravico vseh do svobodnega izražanja in zakaj dopuščati nasilno fanatičnost.

Manji v sklepu reče, da je vrednota, ki bi lahko vodila Zahodnjake, individualnost. Ko slavimo individualnost, s tem dovolimo ljudem, da izberejo, kar so, ali so to pripadniki religije, svobodnega duha ali pa popolnoma nekaj drugega. Seveda pa so tako za muslimane kot za nemuslimane tudi druge, boljše vrednote, ki bi jih morali sprejeti.

3.2 KNJIGE

V tem delu bomo spoznali tri knjige, ki jih je napisala Irshad Manji. Knjiga, ki je najbolj burila duhove je *'Kaj je narobe danes z islamom? Poziv k poštenosti in prenovi'*. Prevedena je bila v 30 jezikov, eden izmed njih je tudi slovenščina. Drugi dve knjigi žal nista prevedeni slovenski jezik.

3.2.1 THE TROUBLE WITH ISLAM TODAY – A WAKE-UP CALL FOR HONESTY AND CHANGE (KAJ JE NAROB E DANES Z ISLAMOM? POZIV K POŠTENOSTI IN PRENOVI.)

Knjiga je postala takoj po izidu uspešnica in je bila prevedena v kar 30 jezikov. Z njo je Manji pošteno razburila javnost. S svojimi stališči zavestno tvega in celo ogroža svoje življenje. To je knjiga v obliki odprtega pisma. Nagovarja vse ljudi, tako muslimane kot nemuslimane.

V prvem poglavju začne z zgodbo, ki ji jo je povedal neki savdski prijatelj, da verska policija v njegovi državi aretira ženske, ki so na valentinovo oblečene v rdeče ter se sprašuje, kdaj je Bog z zakonom prepovedal veselje in zabavo. Naprej pove o žrtvah posilstev, ki jih kamenjajo zaradi 'prešuštva' in se sprašuje, kako lahko ob tem večina molči. Nadaljuje, da ko jih nemuslimani prosijo, naj o vsem tem povedo njihovo mnenje, samo godrnjajo, da jim pravzaprav ne bi bilo potrebno pojasnjevati ravnanja preostalih muslimanov, po drugi strani pa, ko jih napačno razumejo, preprosto ne uvidijo, da je to prav zato, ker ljudem niso dali razloga drugače misliti o njih.

V nadaljevanju sprašuje, zakaj so vsi talci dogodkov, ki se dogajajo med Palestinci in Izraelci, kaj je s trdovratnim antisemitizmom v islamu, kdo je resnični kolonizator muslimanov – Amerika ali Arabija, zakaj se zapravlja nadarjenost žensk in zakaj si homoseksualci zaslužijo izobčenje ali smrt, ko pa v Koranu piše, da je vse, kar je ustvaril Bog, popolno. Nato se poimenuje kot muslimansko refusenico, odklanjalko; razloži, da to ne pomeni, da noče biti muslimanka, ampak da se ne želi pridružiti armadi avtomatov v imenu Alaha. Ta izraz prevzema od prvotnih refusenikov – sovjetskih judov, ki so se zavzemali za versko in osebno svobodo.

Zanjo je narobe z islamom danes to, da po vsem svetu vse bolj prevladuje dobesedno branje Korana. Sprašuje, če je to islam v svoji dejanski obliki ali islam kot ideal. Pravi, da je kot ideal vse čudovito. Kot ideal temelji komunizem na enakosti, kot ideal je kapitalizem pošten, kot ideal zagotavlja ustava Združenih držav Amerike samostojnost in pravico vsakomur. Po njenem bi bil prerok Mohamed navdušen nad tem razlikovanjem med dejanskim in idealom. Piše, da so ga prosili, naj razloži, kaj je vera. Odgovoril naj bi, da je vera način, kako se vedemo do drugih. Za Manji je to odlična definicija, a vendar je po njej islam to, kako se muslimani vedejo dejansko in ne teoretično, kar pomeni, da je njihova samovšečnost islam in da imajo moč, da povrnejo boljše angele, ki so jim mar človekove pravice žensk in manjšin. Toda, da bi se to uresničilo, pravi, da morajo nehati z zanikanjem in s tajenjem. Z zanikanjem, da z islamom danes ni nič narobe, se pomete stvarnost vere pod preprogo islama kot ideala, s čimer se odvezujejo odgovornosti do soljudi, vključno s somuslimani.

V svojem otroštvu je obiskovala medreso. Tam je od njenega devetega do štirinajstega leta prebila vsako soboto. Pravi, da se je naučila, da ne smeš misliti, če si pobožen. Če misliš, nisi pobožen. To je bil njen osebni spopad civilizacij. Vztrajala je, da bo izobražena in ne indoktrinirana. Težave so se začele z berilom Spoznaj svoj islam. Ko ga je prebrala, jo je seveda zanimalo več o 'njenem' islamu. Nato naveže na Koran, ki ga je morala prebirati v arabščini. Pravi, da ko recitirajo Koran v arabščini, se večini muslimanov niti ne sanja, kaj govorijo. Sprašuje, zakaj obstajajo prepričanja, da vsak prevod Korana 'pokvari' izvirno besedilo, in nadaljuje, da če je Koran tako pošten in enostaven, kot zatrjujejo puristi, potem mora biti povsem preprosto prevesti njegove nauke v tisoče drugih jezikov. Zakaj naj bodo ožigosani tisti, ki niso zrasli z arabščino, ko pa je dejstvo, da je samo trinajst odstotkov vseh muslimanov po svetu Arabcev? »Spoznaj svoj islam,« pravijo. Sprašuje se, čigav islam – je to vera ali kult.

Manji je začela decentralizirati svojo vero in do Boga razvila osebni odnos; za posredništvo ni več potrebovala posredništva verske skupnosti. Misli, da se celotni obred umivanja strogo predpisanih delov telesa, recitiranja predpisanih verzov iz Korana, padanja na kolena v strogo določeni smeri, vse to ob določenih urah dneva, lahko izrodi v brezumno pokornost in tudi podložnost iz navade. Kar se je začelo kot vodilo do bogaboječnosti, je zanjo postala gola navada, kar jo je sililo, da je zamenjala molitveno rutino z nečim, pri čemer se je bolj zavedala sama sebe. To je odkrit in

svoboden pogovor z njenim Stvarnikom, podnevi. Pri religiji je upoštevala enaka merila. Da bi se lahko odločila, ali naj uresničuje svoj islam, je morala odkriti njegove odlike oziroma odsotnost in to je morala odkriti sama, tako da je zamenjala mošejo z lastnim iskanjem osebnosti islama. Zahvaljujoč svoboščinam, ki jih je imela na Zahodu – svobodo mišljenja, raziskovanja, govora, izmenjave, razpravljanja, svobodo preverjanja in biti preverjana, svobodo ponovnega premisleka, je ocenjevala vero v svoji luči, kar si, kot pravi, v ozkem muslimanskem mikrokozmosu medrese nikakor ne bi mogla zamisliti. Ni ji bilo potrebno izbirati med islamom in Zahodom. Prav nasprotno, Zahod ji je omogočil, da je izbrala islam in zdaj je stvar islama, da jo obdrži.

Kaj zanjo pomeni prenova? Pravi, da je imela samo približno predstavo o tem. Vedela je le to, da pri vernikih zgodovinsko 'prenovljenih' religij ni take plemenske miselnosti kot pri muslimanih. Nadaljuje, da se krščanski vodje zavedajo intelektualne različnosti v svojih vrstah. Kar zadeva Jude, pravi, da so ti daleč pred vsemi. Judje javno razpravljajo o svojih nesoglašanjih, tako da obrobijo svoje svete spise s pripombami in svoja razglabljanja vpisujejo v sam talmud. V nasprotju s tem obravnava večina muslimanov Koran kot dokument, ki ga morajo posnemati in ne razlagati, s čimer dušijo svojo sposobnost samostojnega razmišljanja. Celo na Zahodu mehanično učijo muslimane, da je Koran dokončni manifest volje Boga in spodriva Toro ter Sveto pismo. Kot dokončni manifest velja za 'popoln' spis in se ga ne sme prevajati ali analizirati, lahko samo verujejo vanj. Enako velja za drugi vir islamske teologije, za hadise. To so merodajna poročila o tem, kaj je prerok Mohamed rekel in kaj je delal ves čas svojega življenja. Na vsa vprašanja, na katera Koran ne more odgovoriti, odgovarjajo hadisi. Stoletja so jih zbirali in zapisovali najuglednejši učenjaki, da se danes lahko uporabljajo. Manji pravi, da je vse, kar morajo storiti, to, da se jim podredijo oziroma natančneje, se morajo podrediti tistim, ki jim jih odberejo njihovi imami. Manji pravi, da je to ekspresni vlak, ki pelje v možgansko smrt.

Skozi celotno knjigo se sprašuje o popolnosti Korana. Nastopa proti zatiranju žensk v islamu v imenu Alaha, za katerega ne vidi potrditve v Koranu in obsoja dejstvo, da muslimani vztrajno blatijo jude ter se nad njimi pritožujejo. Odkrito poziva k prenehanju sprenevedanja, samopomilovanja in nenehnega obtoževanja Zahoda; za krizo v islamu je po njenem mnenju kriv rakasti tumor, ki se začneja pri muslimanih samih. Svoje vere ne bi rada odpravila, rada bi jo le temeljito prenovila, ponuja pot za

prenovo islama in obuditev duha idžtihada – zlate dobe islama, dobe svobodne misli, ki je cvetela med 9. in 11. stoletjem.

3.2.2 ALLAH, LOVE AND LIBERTY (ALAH, LJUBEZEN IN SVOBODA)

V tej knjigi Manji tlakuje pot muslimanom in nemuslimanom, da premagajo strah, ki onemogoča mnogim, da živijo pošteno, sklado z Bogom: strah, da bi užalili druge v multikulturnem svetu kot tudi strah pred dvomom v njihove skupnosti. Pokaže kako lahko kdorkoli od nas uskladi vero s svobodo ter s tem odkrije Alaha svobode in ljubezni, univerzalnega Boga, ki nas ljubi dovolj, da nam daje izbiro ter možnost, da lahko izbiramo.

Deli zgodbe so odurne in večkrat smešne moralne zmede, ki se vedno razkrivajo. Sprašuje se, kaj preprečuje muslimanom, celo na Zahodu, da izražajo svojo potrebo po verski reinterpretaciji, kaj straši nemuslimane, da bi odprto podprli liberalne glasove znotraj islama, kako je prišlo do tega, da se tolerirajo netolerantni običaji, kot je uboj iz časti, in kako bi lahko to spremenili, kako bi lahko ljudje opustili dogmo ter še vedno obdržali vero. In na koncu, kako bi se lahko vsak od nas vkrcal na osebno potovanje proti moralnem pogumu – pripravljenosti spregovoriti, ko te vsi drugi hočejo utišati.

3.2.3 RISKING UTOPIA: ON THE EDGE OF A NEW DEMOCRACY (TVEGANJE UTOPIJE: NA ROBU NOVE DEMOGRACIJE)

V tej knjigi Manji ponudi alternativni vidik spretnosti državljanstva, v času masovnega razočaranja demokracije. Vendar je v njej Manji bolj osredinjena na feminizem. Glavna tema knjige je rasizem belke, zahodnjaške feministke, iz srednjega razreda.

Na osnovi lastnih izkušenj in podlagi srečanja z mlado Kanadčanko, ki jo spoznala na potovanju po Ameriki, Manji razkrije nove poti za ljudi, da bi dosegli individualnost,

medtem ko gradijo skupnosti. Ta knjiga izzove vse, da gledajo prek konvencionalnih možnosti in tvegajo utopijo.

4. IRSHAD MANJI – PRIMER ISLAMSKEGA FEMINIZMA

4.1 ISLAMSKI FEMINIZEM

Feminizem ni nek monolitni in nespremenljiv koncept. Obstajajo mnogi feminizmi, ki so odvisni od mesta, kulture in jezika, v katerem nastajajo in se promovirajo. Vprašanje, kaj je feminizem, je povezano s spraševanjem po ženskih gibanjih. Feminizem je bil leta 1906 opredeljen kot pozicija, naklonjena pravicam žensk, za politično gibanje pa so ga začeli označevati leta 1910 v Franciji. Konec 19. stoletja je ponekod označeval prihod 'nove ženske'. (Jalušič, 1992, str. 124)

Tradicionalno sta bila feminizem in islam razumljena kot medsebojno izključujoči ideologiji. Ta razkol je ustvarjen in podpiran z orientalističnimi in neo-orientalističnimi predstavami o islamu kot nespremenljivemu ter neizpodbitno nasprotujočemu pravicam žensk. Istočasno se v muslimanskem svetu feminizem pogosto dojema kot neizpodbitno zahodni koncept, za katerega je značilno, da je sekularen, individualističen ter sovražen do vloge žensk kot mater in žen. (Mirza, 2002/2005, str. 313)

Termin *islamski feminizem* je mlad koncept, ki se je začel uporabljati v devetdesetih letih dvajsetega stoletja v naraščajoči literaturi o 'ženskah in islamu'. Je svetovni pojav, ki ni omejen na nobeno geografsko območje in je krovni termin, ki označuje delovanje muslimanskih žensk v smeri izboljšanja položaja muslimank na globalni ravni. Pomembno je razločevati med muslimanskimi in islamskimi feministkami. Muslimanske feministke so sekularne feministke, ki islam obravnavajo kot zaveznika v boju za pravice žensk ali pa kot patriarhalno in anti-feministično silo; lahko jim predstavlja oboje hkrati. Islamske feministke so religiozne muslimanke, ki uporabljajo muslimansko tradicijo in islamska načela za krepitev moči žensk, ter kot okvir za širjenje ženskih pravic. (Reagan Willis 2006, str. 185 - 187)

Zagovorniki gibanja si prizadevajo opozoriti na globoko zakoreninjene nauke o enakosti v veri in spodbujajo patriarhalno razlago islamskega poučevanja Korana, Hadith (rekov Mohameda) ter šeriatskega prava (zakonov) k oblikovanju večje enakosti in pravične družbe. (Badran, 2001/2005)

Islamski feminizem je izraz za delovanje različnih avtoric in aktivistk, ki se borijo za pravice žensk in enakopravnost spolov ter pri tem izhajajo iz konteksta islama. Ne zavračajo islama kot religije, a zavračajo številne interpretacije religije. Nekatere ugotavljajo, da sta bila islam in feminizem tradicionalno pojmovana kot izključujoči si ideologiji. Pri tem je pomembno vlogo odigralo prikazovanje islama kot nasprotujočega pravicam žensk, vendar ne v muslimanskem svetu. Le-ta je feminizem dojemal kot nesporno zahoden koncept, za katerega so značilni posvetnost, individualizem in kritičnost do vloge žensk (kot žena in mater). Izpostavljajo, da je nasprotje med islamom in feminizmom vodilo do zanikanja obstoja feministične dejavnosti v muslimanskem svetu ter da naraščanje prizadevanj pri analiziranju in kritiziranju položaja žensk kaže na pomen feminizma znotraj muslimanskih družb. (Mesarič, 2004)

Osrednji strategiji islamskih feministk sta branje ter interpretacija verskih besedil. Po njihovem mnenju islam žensk ne postavlja v podrejen položaj. To pripisujejo interpretacijam islama, ki so jih skozi zgodovino pisali moški. Spolna diskriminacija naj bi tako temeljila na družbeni in ne na naravni osnovi. Poudarjajo etiko islama, ki temelji na enakopravnosti, in se s pomočjo odlomkov iz Korana, ki podpirajo ženske, bori za njihove pravice. (Mesarič, 2004)

Besedni zvezi 'islamski feminizem' nasprotujejo po eni strani islamisti, po drugi strani pa feministke. Islamisti zato, ker na feminizem gledajo kot na produkt Zahoda, feministke pa poudarjajo, da gre v tej besedni zvezi za protislovna pojma, ker naj bi to pomenilo, da islamske feministke poskušajo feminizem prilagoditi Koranu. Čeprav je res, da islamske feministke verjamejo v islam kot svetovni nazor, gre tudi pri njih za kritiko dominantnega diskurza o ženskah, saj mislijo, da si je treba prizadevati za reinterpretacijo Korana in sune. (Harcet, 2007)

Sprva sta bili prednostni nalogi islamskega feminizma volilna pravica in izobraževanje. Danes je največji izziv muslimank prenova islamskega prava. Najbolj izpostavljena je potreba po prenovi družinskega prava, ki se je kot del šeriatskega prava ohranilo v najbolj neokrnjeni obliki in najizraziteje vpliva na ženske ter njihovo vlogo v družini in družbi. Omejevanje pravic žensk je najbolj očitno v razumevanju skrbništva, nedopustnosti mnogoženstva in na področju razveze zakonske zveze oz. moškosti; mož namreč lahko izvensodno enostransko odslovi ženo. (Harcet, 2007)

Ob obravnavi feminizma v islamskih državah je pomembno poudariti predvsem to, da se islamski feminizem kot tak ne bi smel omejevati samo na muslimanke ter da je zato treba podpirati tudi tiste sekularistične težnje in gibanja, ki jih islamisti sicer opredeljujejo kot sovražna islamu, ker ne izhajajo (izključno) iz islama, vendar pa v prvi plan postavljajo ženske. (Harcet, 2007) Kot ugotavlja Irshad Manji, se takrat, ko si prizadevamo uveljaviti človekove pravice v islamu, pravzaprav borimo za malega, običajnega, preprostega človeka, ki mu je storjeno nasilje znotraj njegove (islamske) skupnosti. Njena teza je torej, da se mora za posameznika, ki znotraj svoje skupnosti ni deležen enakopravne obravnave in dostojanstva, potegniti nekdo od zunaj. (Harcet, 2007)

4.2 IRSHAD MANJI – ISLAMSKA FEMINISTKA

Irshad Manji se zavzema za pravice in dostojanstvo žensk, enakopravnost med spoloma, izobraževanje muslimank, okrepitev moči in položaja ter za možnost podjetništva deklet in žensk v muslimanskem svetu. Zavzema se tudi za svobodno izražanje mnenja in vere; to pa tudi pričakuje od demokracije. Svoje trditve utemeljuje tudi s tem, da je Koran nedorečen in sporen, kjer gre za zadeve, povezane s človekovimi pravicami, z ženskami in tudi s suženjstvom ter ga tudi navaja, kjer bi po njenem mnenju moral biti reinterpreteriran.

Irshad Manji je prepričana, da so ženske ključ sprememb znotraj njene vere, islama. Ženske lahko najmanj zgubijo in največ pridobijo s tem, da spregovorijo. Ženskam lahko damo moč tako, da jih ekonomsko podpremo, da dobijo mikroposojila oziroma mikrokredite, da lahko začnejo s podjetništvom. Islamski svet bi se okoristil, če bi utrl pot podjetnim in nadarjenim muslimankam; in to prav z mikrokrediti. Pravi, da imajo mikrokrediti podporo islama. Poda primer prerokove prve žene Khadije, ki je bila samostojna trgovka in je mnogo let zaposlovala svojega moža preroka Mohameda. Pravi, da če hočejo muslimani resnično posnemati življenje preroka, potemtakem ne smejo imeti nobenih pomislekov, da njihove žene delajo zase. Ko ženska zasluži dobrine, jih po tradicionalnem islamskem nauku lahko porabi, kot se ji zdi primerno. Z mikrokrediti bi lahko muslimanke lansirale posle skupnosti, ki bi prinašali dobiček,

konec koncev bi spremenile kulturo. Mikrokrediti bi tudi pomagali muslimankam, da bi postale pismene in da bi ustanovile svoje šole, kar se tudi dogaja v nekaterih predelih Kabula, kjer visi znak: če izobražuješ dečka, izobražuješ samo tistega dečka; če pa izobražuješ deklico, pa izobražuješ njeno celotno družino. 'Baby boom' na današnjem Bližnjem vzhodu poziva k nujnosti mikrokreditov za muslimanke, saj pravi, da je 60% Arabcev, ki so stari manj kot dvajset let. Predvidevajo, da se bo število arabskih muslimanov dvignilo na 430 milijonov.

Poudarja, da mikrokrediti ponujajo prihodnost; muslimanske podjetnice lahko rešijo ne le svoje družine in soseske, ampak tudi ljudi in kraje prek teh meja. Podjetne matere ustvarjajo prostor za trgovino/poslovanje in prostor za svoje otroke. Ta možnost bo zajezila globalizacijo zamere, zato bi mikrokrediti za muslimanke popolnoma ustrezali zunanji politiki, ki primerja protiterorizem s človekovimi pravicami. S sprejetjem bi se vzpostavilo zavezništvo z drugimi državami. Vsaka bi prispevala in zagotovila sigurni letni proračun in to povezala v koherenten program mikroposojil. Zahodne države bi se morale pridružiti temu zavezništvu, ravno tako muslimanske, predvsem pa bogate zalivske države.

Manji izpostavi še en primer. Če bi ženska kot podjetnica morala varovati premoženjsko stanje, potem bi imela še toliko večji razlog, da se nauči brati. V nekem nedvoumnem odlomku, ki ga imami le redko javno razkrijejo srednjim in nižjim razredom, dovoljuje Koran ženskam, da se pogodijo za poročne pogodbe, ki ustrezajo njihovim osebnim pogojem. »Če se kaka ženska boji slabega ravnanja...od svojega moža«, govori verz v četrti suri, »tedaj ne bo greh, če se med seboj dogovorita. Ljudje so nagnjeni k pohlepu.« (Manji, 2008, str. 221) In to je ogromna spodbuda, da lahko spremeniš majhno posojilo v resen uspeh.

Že Ibn Rašid ¹³ je zagovarjal enakopravnost med spoloma. Po njegovi sodbi »sposobnost žensk ni znana«, ker so »ženske odrinjene in se smejo ukvarjati le z rojevanjem, vzrejo

---

¹³ Ibn Rašid ali Rušd velja za enega najpomembnejših islamskih filozofov v srednjem veku. Najbolj poznan je po prevodih in komentarjih k Aristotlovim delom, poskusu pomiritve med razumom in religijo znotraj islama in vplivu na poznejšo tradicijo krščanskega in judovskega averroizma, radikalne aristotelijanske filozofske smeri, ki je bila v konfliktu z uradnimi doktrinami tako krščanstva kot tudi judaizma.

otrok in dojenjem«. Daljnovidno je opozarjal varuhe civilizacije na to, da je obravnavanje žensk »kot bremena moških eden od vzrokov revščine.« (Manji, 2008, str. 81)

Za ženske Koran po njenem ni povsem očitno v duhu enakopravnosti. Sploh ni očitno v ničemer, razen v svoji zagonetni nejasnosti. Vrstica iz Korana, da moške lahko vladajo ženam, ker jih »s svojim imetjem vzdržujejo«, je vplivala na Kairsko deklaracijo, navidezno sijajno listino o človekovih pravicah, ki so jo leta 1990 odobrile muslimanske države. En člen listine potrjuje, da uživajo ženske in moški enako spoštovanje, toda že naslednji člen označuje moške kot hranilce svojih družin. Ne trdi, da daje moškim prednost pri oskrbovanju družine, ampak prostodušno oznani, da je »mož odgovoren za podporo in blaginjo družine.« (Manji, 2008, str. 54) In ker Koran navaja, da lahko mož zaradi svoje vloge hranilca uveljavlja svojo oblast nad ženo, je Manji zgrožena, kaj vse se lahko zgodi.

V knjigi Kaj je narobe danes z islamom navaja, primer 17-letnice, prisiljene v spolne odnose s tremi moškimi, z očetovimi družabniki, ki je bila obsojena na 180 udarcev z bičem. (Manji, 2008, str. 43) Njeno dostojanstvo je bilo že poteptano, a je vseeno zbrala sedem prič. In tu se Manji sprašuje, kako naj uskladi takšno elementarno krivico z njeno muslimansko vero. V luči posiljene ženske iz Nigerije je Manji še posebej iz ravnotežja spravil odstavek iz Korana: »Vaše žene so vaše njive. Na svojo njivo stopate, kakor vam je ljubo. Toda poskrbite za svoje duše in bojte se Boga.« Manji se sprašuje, ali so žene partnerke ali last moških. (Manji, 2008, str. 54)

Postavlja še eno žensko vprašanje. Koga je Bog najprej ustvaril – Adama ali Evo? Koran o tem molči kot grob. Bog je vdahnil življenje v 'eno samo dušo' in je iz te duše 'ustvaril zakonskega partnerja'. Kdo je ena sam duša in kdo zakonski partner? To je nebistveno. Še več, nikjer ni omenjeno Adamovo rebro, iz katerega je bila, po Svetem pismu, narejena Eva. Prav tako Koran nikjer ne omenja, da je Eva zapeljala Adama, da je poskusil prepovedan sadež. (Manji, 2008, str. 53) Bistvo vsega pa je, da tu ni moč najti dejanja moške nadvlade. Prav nasprotno. Koran opozarja muslimane, naj si zapomnijo, da oni niso Bog, da naj bodo moški in ženske pošteni drug do drugega, ko zahtevajo drug od drugega svoje pravice. Manji pa se zdi nenavadno, da Koran v isti

suri, samo nekaj vrstic naprej, popolnoma spremeni smer. Pravi: »Moški so nadrejeni ženskam, ker je Bog odlikoval ene nad drugimi in ker moški vzdržujejo ženske s svojim imetjem. Krepostne ženske so zatorej poslušne... Če pa se bojite, da bi katera od žena postala nepokorna, jo sprva opomnite, nato se od nje ločite v postelji in jo tepite.« (Manji, 2008, str. 53) Tisti, ki bi radi naklestili svoje ženske za vsako malenkost, najdejo potrebno podporo v Koranu, toda tudi tisti, ki si prizadevajo za enakopravnost, lahko tam najdejo pomoč.

Ko muslimanke začnejo postavljati vprašanja, se spremenijo iz simbolov družinske 'časti' v dostojanstvene ljudi. Čast po arabsko zahteva žrtvovanje lastne individualnosti, da bi ohranile dober glas, položaj in poklicne priložnosti svojega moža, očeta ter bratov. Toda podvomiti v to bivanje pomeni nakazati, da nisi občinska lastnina. Si svoja lastna oseba, ki ravna v svojem lastnem imenu, izraža svoje lastne misli in jih posreduje s svojim lastnim glasom. Imaš dostojanstvo. In lepota tega je, da je prerok Mohamed prav to vseskozi želel muslimanom – da premostijo pleme in njegove navznoter obrnjene, škodljivo nevrotične vzgibe; vzgibe, ki so iz Arabije sedmega stoletja naredili puščavo neenakosti, sovražnosti ter nasilja. S sprostitvijo podjetniških talentov muslimank lahko v enaindvajsetem stoletju pomagamo preoblikovati čast v dostojanstvo in s tem reformirati uresničevanje islama. (Manji, 2008, str. 213 - 214)

5. SKLEP

Za izkoriščanje islama obstaja več načinov; nekateri muslimani ga izkoriščajo kot meč, drugi pa kot ščit, ki muslimane brani pred samoizpraševanjem, nemuslimane pa pred krivdo. Irshad Manji ugotavlja, da je potrebno ta ščit odložiti in sprejeti pravico rojstva vsake odprte družbe, da lahko postavljamo drug drugemu vprašanja. Včasih ostra, včasih v javnosti. Ne smemo dovoliti, da nam multikulturalnost omrtvi možgane. Pritožuje se, ker niso bili storjeni bistveni koraki, da bi se islam odlučil od plemenskega in se preusmeril, to pa vključuje tudi pravice žensk; nič žensk je enako ne dovolj pluralizma ter ne dovolj spremembe. Spodbujati spremembe pomeni ne jemati Korana dobesedno in pa tudi ne jemati dobesedno multikulturalnosti. Ne sme se dopuščati nasilno obrezovanje klitorisa, ne sme se groziti dekletu, ker se je odločila poročiti izven svoje vere, ne sme se zgovarjati na kulturno občutljivost pri posilstvu duševno prizadete ženske in ne sme se dopuščati, da bi človekove pravice pripadale samo nemuslimanom.

Raziskovalni duh je kisik, za katerega je Irshad Manji zelo hvaležna Severni Ameriki. V velikem delu muslimanskega sveta veljaš manj, če si več, kot so ti pripisovali. V velikem delu Severne Amerike imajo muslimani to svobodo, da so lahko večdimenzionalni. Pluralizem ljudi je pluralizem predstav in morajo se povezati. Ker živi na koncu sveta, kjer ji je dovoljeno razmišljati in razpravljati, je ugotovila, zakaj še ne sme dvigniti rok od islama. Njena osebna interpretacija Korana jo je privedla do naslednjih spoznanj. Prvič, da samo Bog pozna popolno resnico. Drugič, da samo Bog lahko kaznuje nevernike, kar je po njenem smiselno, saj samo Bog ve, kaj je prava vera. Človeška bitja morajo svariti pred skorumpiranim ravnanjem, to pa je tudi vse, kar lahko storimo za spodbujanje pobožnosti. In tretjič, da nas naša, iz vsega tega izhajajoča ponižnost osvobaja, da se lahko poglobljamo v božjo voljo – brez obveznosti, da bi morali hoditi po predpisani poti.

Vera jo je opremila z vrednotami, kot je na primer disciplina, ki tekmujejo z materializmom življenja v Severni Ameriki. Napetost med vero in materializmom jo napeljuje, da bi preizkusila alternativne resnice ter se izognila temu, da se pogrezne v njen lastni fundamentalizem, pa naj bo to feministični, nacionalistični ali večkulturni

fundamentalizem. Vera jo je prisilila, da se ne priklanja pred nikomer, razen pred Bogom, in jo naučila, da ne pomeša avtoritarizma z avtoriteto.

Irshad Manji se zavzema za univerzalne človeške vrednote in reformo islama skozi ljubezen, za odgovornost in spoštovanje individualne integritete in je proti vsaki obliki fundamentalizma. Islamski feminizem se ukvarja s položajem žensk v islamu prek patriarhalne razlage Korana in teze, da so v Koranu že navedene enakopravnost med spoloma in socialne pravice. V teoriji mnoge islamske feministke trdijo, da ni nobenih težav in kontradiktornosti, saj je v Koranu jasno zapisano, da so ženske in moški enaki v očeh Boga. Manji pravi, da je v Koranu veliko vznemirjujočih verzov o ženskah in da se zaveda ter sprejema dejstvo, da so takšni verzi v vseh svetih knjigah, vendar pa se v realnosti islama z ženskami ravna slabo, v primerjavi z drugimi religijami. Pravi, da morajo biti kot islamske feministke iskrene, da je v teoriji vse v redu, ampak teorija ni tisto, kar je pomembno; pomembno je, kako se teorija preslikava v to realnost. Realnost je zanjo Operacija idžtihad.

Skozi svoja dela ostro kritizira podrejeno vlogo žensk v islamu, islamski antisemitizem in problem manjšin. Ta stališča in ukvarjanje s temami, kot so feminizem, homoseksualnost, človekove pravice in prilagajanje muslimanov na 21. stoletje, so privedli do tega, da ji konstantno grozijo s smrtjo. Misli, da morajo biti muslimani posebej previdni, ko gre za pasivnost; zaradi njihovega pretiranega zanašanja na Boga prepogosto podcenjujejo lastno ukrepanje. Pravi, da »moramo hoteti«, da morajo biti oni partnerji Boga na potovanju k pravici. Liberalna islamska revolucija se lahko zgodi, ampak je potrebno ukrepati, zdaj ali nikoli; molk ne vodi nikamor.

Manji postavlja vprašanja, vprašanja, ki ostajajo odprta.

- *»Bomo nehali z našimi obredi in napeli svojo domišljijo; zato, da bomo po vsem svetu osvobodili muslimane strahu, lakote in nepismenosti?*
- *Bomo premagali praznoverje, da ne smemo podvomiti v Koran? Z odkritim spraševanjem, od kod so verzi, kako so lahko različno razlagani in zakaj so protislovni (kot so verzi v vseh svetih spisih), prekršimo samo plemenski totalitarizem in ničesar drugega.*

- *Zakaj nobena druga religija ne proizvede toliko terorističnih travestij in kršitev človekovih pravic v imenu Boga? In ali lahko to razložite, ne da bi pri tem kazali s prstom na vse, razen na muslimane?»(Manji, 2008, str. 284)*

Kar je narobe z islamom, je to, da je dobesedno interpretiran. »In ni tako zelo nekaj narobe z islamom, kot je narobe z islamom danes.« (Manji, 2008, str. 287) Z islamom kot takim.

6. POVZETEK

Irshad Manji je kontroverzna islamska feministka in reformatorka. Je pomemben glas današnje generacije. Je globoko verna muslimanka, ki se brez strahu sooča z zločini in dvoličnostjo voditeljev njene religije, islama. Pridružila se je naraščajočemu številu muslimank, ki obsojajo zatiranje žensk v muslimanskem svetu, in odkrito govori o svoji istospolni usmerjenosti ter soočanju s tem v svoji veri. Osebno popotovanje je spremenila v popotovanje, ki nam pomaga, da se soočimo s težavami in to s svojimi knjigami, članki, z govori, s predavanji po celem svetu ter s filmom *Faith Without Fear*.

Manji ponuja praktično vizijo, kako lahko pomagamo muslimanom, da se lotijo reformacije, ki daje moč ženskam, promovira spoštovanje do verskih manjšin in spodbuja kritično mišljenje ter daje možnost svobode izražanja in mišljenja. Za reformacijo islama nujno potrebujemo idžtihad, to je tradicija kritičnega mišljenja v muslimanskem svetu, saj islam ni bil vedno tako ozko usmerjen. Zdaj je čas, da to tradicijo ponovno odkrijemo. Ta priložnost je dana predvsem muslimanom na Zahodu, saj oni tam uživajo v danostih, kot so svoboda mišljenja, izražanja in izzivanja ter da so lahko izzvani brez strahu pred zatiranjem države. Zato, se mora ta reformacija začeti na Zahodu. Priporoča ne-vojaško kampanjo, ki bo promovirala individualne pristope k islamu, da se ponovno odkrije njihov tradicionalni kritični način mišljenja.

Ključne besede: prenova islama, fundamentalizem, Koran, refuzenica, idžtihad, islamski feminizem, svoboda govora, svoboda izražanja, zmerni muslimani

ABSTRACT

Irshad Manji is a controversial feminist and reformist. She is an important voice of modern generation. She is a deeply religious Muslim who is fearless in confronting of the crimes and hypocrisies of the leaders of her religion. She joined a growing number of Muslim women, who condemn the oppression of women in the Muslim world and speaks openly about her homosexuality and confronting with it within her religion. She turned her personal journey into a journey that helps us to confront with problems and doing that with her books, articles, speeches and lectures worldwide as well as with her movie called *Faith Without Fear*.

Manji offers a practical vision of how we can help Muslims undertake a reformation that empowers women, promotes respect for religious minorities, and fosters a competition of ideas and gives an opportunity of freedom of expression and thinking. To reform Islam, ijihad, that is a tradition of critical thinking in Islamic world, is the right solution because Islam was not always so narrow-minded. Now is the right time to re-discover this tradition. This opportunity is given mostly to Muslims on the West because there they enjoy freedoms to think, express, challenge and to be challenged without fear of state reprisal. In that sense, the Islamic reformation has to begin in the West. She proposes a non-military campaign to promote individual approaches to Islam, to re-discover their traditional critical thinking.

Key words: reformation of Islam, fundamentalism, Qur'an, refusenik, ijihad, Islamic feminism, freedom of speech, freedom of expression, moderate Muslims

7. VIRI IN LITERATURA

VIRI

Goodreads.Homepage.2016.

https://www.goodreads.com/book/show/644358.Risking_Utopia(pridobljeno 8.5.2016).

Goodreads.Homepage.2016.<https://www.goodreads.com/book/show/10306610-allah-liberty-and-love> (pridobljeno 9.5.2016).

Manji, Irshad. *Kaj je narobe danes z islamom? Poziv k poštenosti in prenovi*. Petrovče: Znamenje, 2008.

Manji, Irshad. »Islam and the Future of Tolerance and Not in God's Name,« *The New York Times* (3.11.2015). http://www.nytimes.com/2015/11/08/books/review/islam-and-the-future-of-tolerance-and-not-in-gods-name.html?_r=0 (pridobljeno 4.5.2016).

Manji, Irshad. »Islam Needs Reformists not Moderates, « *The Wall Street Journal* (7.5.2011).<http://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703992704576305412360432744> (pridobljeno 26.4.2016).

Manji, Irshad. »It's time to reclaim Islam from fanatics. Here's how,« *The Spectator* (29.3.2014).<http://www.spectator.co.uk/2014/03/reclaiming-islam/>(pridobljeno 26.4.2016).

Manji, Irshad. »Memo to Clinton: Empower Muslim Women,« *The Faith Street* (22.1.2009).<http://www.faithstreet.com/onfaith/2009/01/22/memo-to-clinton-empower-muslim/6583> (pridobljeno 1.5.2016).

Manji, Irshad. »Home for Halloween,« *The New York Times* (31.10.2008). <http://www.nytimes.com/2008/10/31/opinion/31manji.html?partner=permalink&exprod=permalink> (pridobljeno 1.5.2016).

Manji, Irshad. »The best way to fight Islamic extremism,« *Newsweek* (31.12.2008). <http://europe.newsweek.com/best-way-fight-islamic-extremism-82967?rm=eu> (pridobljeno 25.4.2016).

Manji, Irshad. »Fragile Promise of Muslim Diversity,« *The Faith Street* (5.5.2009), <http://www.faithstreet.com/onfaith/2009/05/05/fragile-promise-of-muslim-diversity/3384> (pridobljeno 1.5.2016).

Manji, Irshad. »Examining the Fragile promise of Muslim Diversity,« *The Europe Newsweek* (30.4.2009), <http://europe.newsweek.com/examining-fragile-promise-muslim-diversity-77645?rm=eu> (pridobljeno 30.4.2016).

Manji, Irshad. » There's a Light in the Palestinian Darkness,« *The Globe and Mail* (4.2.2011), <http://www.theglobeandmail.com/opinion/theres-a-light-in-the-palestinian-darkness/article622045/> (pridobljeno 28.4.2016).

Manji, Irshad. »Anti – Muslim Film Boring and Boorish,« *The Faith Street* (2.4.2008). <Http://www.faithstreet.com/onfaith/2008/04/02/geert-wilders-film-a-flop-for/3654> (pridobljeno 25.4.2016).

Manji, Irshad. »Freedom of Speech? Not in Afganistan,« *The Faith Street* (1.2.2008). <Http://www.faithstreet.com/onfaith/2008/02/01/in-recent-years-president-bush/7465> (pridobljeno 28.4.2016).

Manji, Irshad. »Let's Analyze Fort Hood – Not Sanitize It,« *The Globe and Mail* (9.11.2009). <Http://www.theglobeandmail.com/opinion/lets-analyze-fort-hood-not-sanitize-it/article1204907/> (pridobljeno 1.5.2016).

Manji, Irshad. »Islam Needs An Age of Reason,« *The Faith Street* (16.8.2007). <Http://www.faithstreet.com/onfaith/2007/08/16/a-muslim-defense-for-interfait/4431> (pridobljeno 3.5.2016).

Manji, Irshad. »Under the Cover of Islam,« *The New York Times* (18.11.2004). <Http://www.nytimes.com/2004/11/18/opinion/under-the-cover-of-islam.html> (pridobljeno 5.5.2016).

Manji, Irshad. »Why Tolerate the Hate?,« *The New York Times* (9.8.2005). Http://www.nytimes.com/2005/08/09/opinion/why-tolerate-the-hate.html?_r=0 (pridobljeno 29.4.2016).

Manji, Irshad. »Learning Democracy,« *The New York Times* (22.8.2014).
[Http://www.nytimes.com/2014/08/24/books/review/the-new-arabs-by-juan-cole.html](http://www.nytimes.com/2014/08/24/books/review/the-new-arabs-by-juan-cole.html)
(pridobljeno 5.5.2016).

Moral Courage LLC. 2014. Homepage. 23. septembra. [Http://irshadmanji.com/](http://irshadmanji.com/)
(pridobljeno 30.3.2016).

TheCommentator.Homepage.2016.[Http://www.thecommentator.com/article/1006/review_allah_liberty_and_love_the_courage_to_reconcile_faith_and_freedom](http://www.thecommentator.com/article/1006/review_allah_liberty_and_love_the_courage_to_reconcile_faith_and_freedom) (pridobljeno 8.5.2016).

The Moral Courage Project. [Http://irshadmanji.com/learn-moral-courage](http://irshadmanji.com/learn-moral-courage) (pridobljeno 22.4.2016).

LITERATURA

Ahmed, Leila. *Women and gender in Islam: historical roots of modern debate*. New Haven & London: Yale University Press, 1992.

Ahmed, Leila. *The Veil Debate – Again*. V Fereshteh Nouraie – Simon (ur.): *On Sifting Ground. Muslim Women in the Global Era, 153 - 171*. New York: The Feminist Press at the City University of New York, 2005.

Alislam. Homepage. [Http://www.alislam.si/sveti-koran.html](http://www.alislam.si/sveti-koran.html) (pridobljeno 13.5.2016).

Armstrong, Karen, *The Battle for God: A History of Fundamentalism*. New York: Ballantine, 2000.

Awde, N., & Smith, K., *Women in Islam. An anthology from the Quran and Hadiths*. London: Bennet & Bloom, 2005.

Badran, Margot. *Feminists, Islam, and Nation: Gender and the Making of Modern Egypt*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1995.

Badran, Margot. *Understanding Islam, Islamism and Islamic feminism*. V Haideh Moghissi (ur.): *Women and Islam: Critical Concepts in Sociology (Volume III)*, 258 - 263. New York: Routledge, 2001/2005.

Bennett, Clinton. *Interpreting the Qur'an. A guide for the uninitiated*. New York: Continuum, 2010.

Center for Inquiry. 2016.

[Http://www.centerforinquiry.net/isis/articles_and_books/muslims_need_critical_thinking_irshad_manji/](http://www.centerforinquiry.net/isis/articles_and_books/muslims_need_critical_thinking_irshad_manji/) (pridobljeno 27.3.2016).

Corporation for Public Broadcasting. 2007. Homepage. April.

[Http://www.pbs.org/weta/crossroads/about/show_faith_without_fear.html](http://www.pbs.org/weta/crossroads/about/show_faith_without_fear.html) (pridobljeno 28.3.2016).

El-Rouayheb, Khaled, *Pred homoseksualnostjo v arabsko-islamskem svetu, 1500-1800*. Ljubljana: Škuc, 2012.

Harcet, Marjana. *Alahove neveste*. Ljubljana: Fakulteta za podiplomski humanistični študij Ljubljana, 2007.

Harcet, Marjana. *Islamski feminizem med sekularizacijo in etizacijo vere*. Družboslovne razprave XXIII (54), 25 - 41. 2007.

Jalušič, Vlasata. *Dokler se ne vmešajo ženske*. Ljubljana: Krt, 1992.

Koran. Tržič: Učila International, 2005.

Mernissi, Fatima. *The Veil and The Male Elite: A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam*. Reading, Massachusetts: Perseus Books, 1991.

Mesarič, Andreja. *Islamski feminizem*. Delta.2006.

Mirza, Qudisia. *Islamic feminism, possibilities and limitations*. V Haiden Moghissi (ur.): *Women in Islam: Critical Concept in sociology (Volume III)*, 300 - 319. New York: Routledge, 2002/2005.

NYU Wagner. 2016. Homepage.[Http://wagner.nyu.edu/manji](http://wagner.nyu.edu/manji) (pridobljeno 27.3.2016).

Olivier, Roy, *Globalizirani islam*. Ljubljana: Krtina, 2007.

Reagan Willis, Emily. *Islamic Feminism*. V Leslie L. Heywood (ur.): *The Women's Movement Today: An Encyclopedia of Third-Wave Feminism (Volume II)*, 185 - 187. Greenwood Press, 2006

Spoznajte islam. Homepage. 2016. <https://islam.si/homoseksualnost/> (pridobljeno 8.5.2016).

VreaIslam. Homepage. 2016. <http://veraislam.si/> (pridobljeno 2.5.2016).

Wikipedia. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Mohamed> (pridobljeno 13.5.2016).

Wikipedia. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Blog> (pridobljeno 13.5.2016).

Wikipedia. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Imam> (pridobljeno 13.5.2016).

Wikipedia. <https://sl.wikipedia.org/wiki/D%C5%BEihad> (pridobljeno 13.5.2016).

Wikipedia. https://sl.wikipedia.org/wiki/Idi_Amin_Dada (pridobljeno 13.5.2016).

Vendi. Homepage. <http://www.vendi.si/kaj-je-twitter/> (pridobljeno 13.5.2016).

Wikipedia. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Mufti> (pridobljeno 13.5.2016).

Wikipedia. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Animizem> (pridobljeno 13.5.2016).

Wikipedia. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Hamas> (pridobljeno 13.5.2016).

Wikipedia. https://sl.wikipedia.org/wiki/Ibn_Ru%C5%A1d (pridobljeno 13.5.2016).

YouTube.2015.Homepage.2.avgusta.<https://www.youtube.com/watch?v=Lw5qjRGNPc> (pridobljeno 28.3.2016).